

**„Amit érdemes megtenni, azt érdemes jól megtenni,
egy kicsit több bajlódás sok utólagos bajnak veheti elejét”**

Max Müller

Ú T M U T A T Ó

az önkormányzati fenntartású intézmények
Prevenációs Programja kidolgozásához

Készítette : Veresné Hornyacsek Júlia
doktorandusz hallgató
Szabóné Barkóczi Elvira

BEVEZETŐ

Korunk ipari és technikai fejlődésével megnövekedett a civilizációs eredetű veszélyek száma (vegyi balesetek, robbanás tüzek stb.). Nem elhanyagolható a természeti erők által okozott károk nagysága sem. (a rendkívüli viharok, ár- és belvíz, hóhelyzet, melyek az elmúlt időszakban több mint 100 milliárd Ft-os kárt okoztak.)

A polgármesterek szerepe a katasztrófavédelmi munkában felbecsülhetetlen, hiszen ők óriási erőfeszítéseket tesznek annak érdekében, hogy a településük minél kisebb veszteségekkel vészelje át ezeket a veszélyhelyzeteket. A veszélyek megelőzése (prevenció), a veszélyekre való felkészülés legalább olyan fontos, mint a veszélyhelyzet szakszerű, gyors elhárítása és a helyreállítás. Bizonyított tény, hogy a felkészült településeken az elszenvedett károk mértéke számottevően alacsonyabb, mint a készületleneké. Ha a település intézményei Prevenció Programmal rendelkeznek, jó eséllyel vehetik fel a harcot a veszélyekkel. Az önkormányzati fenntartású intézmények részére készítettem egy ÚTMUTATÓ-t, melynek segítségével összeállíthatják az un. "Prevenció Program"-jukat az emberélet és az anyagi javak védelme érdekében.

Több törvény, jogszabály rendelkezik arról, hogy a katasztrófavédelem különböző területein milyen feladatok hárulnak a polgármesterekre. E dokumentumok azonban csak a keretét teremtik meg a katasztrófavédelmi munkának. Ezt a keretet minden település más-más tartalommal tölti meg, minden polgármester a helyi sajátosságok figyelembevételével gondoskodik e feladatok végrehajtásáról. E munkában az intézmények vonatkozásában az intézményvezetők a segítői a polgármestereknek. Rájuk hárul a veszélyhelyzetekre történő intézményi szintű felkészülés tervezése és szervezése is.

A katasztrófavédelmi feladatok három időszakban jelennek meg:

1. Megelőzési, felkészülési időszak
2. A veszélyhelyzet kezelésének és elhárításának időszaka
3. A helyreállítási időszak

A megelőzési időszakban végzett munka (prevenció) nagyban befolyásolja a veszélyhelyzet-kezelési és elhárítási időszak veszteségeit és a helyreállítási időszak teendőit. A megelőzés fontosságát támasztja alá az a gyakorlati tapasztalat is, hogy azokon a településeken, ahol a prevenció munkája magas színvonalú, ott

a bekövetkezett veszélyhelyzet esetén kisebb az anyagi veszteség, a veszélyelhárítás is szervezettebb és hatékonyabb, a helyreállítás gyorsabb, zökkenőmentesebb. Jogos tehát a polgármesterek és az intézményvezetők azon igénye, hogy a katasztrófavédelem hivatásos szervei a megelőzési időszak prevenciós feladatainak megoldásához is segítséget nyújtsanak. Az Útmutató segítségével az intézményvezetők egy jól átlátható, kipróbálható, „éles” helyzetben hatékonyan alkalmazható Prevenciós Programot alkothatnak.

Az Útmutató részei

- I. Néhány gondolat a veszélyhelyzetekről
- II. Az intézményvezetők felelőssége
- III. A Prevenciós Program kidolgozásának módszere
- IV. Az intézmények Prevenciós Programjának főbb részei
- V. Felkészítési lehetőségek az önkormányzati fenntartású intézményekben
A Prevenciós Program kidolgozásának lehetséges hálós ütemterve egy oktatási intézményben
- VI. Mellékletek:
  1. Minimum-ismeretek a katasztrófavédelem jogi szabályozásáról, rendszeréről
  2. Magatartási szabályok rendkívüli események bekövetkeztekor
  3. Kik segítenek?
  4. Minta „Az intézmények Prevenciós Programjának főbb részei” c. fejezet (IV. fejezet 7. pontja) összeállításához
  5. Segédanyagok, könyvek a felkészítéshez
  6. Katasztrófa-kalauz

I.

NÉHÁNY GONDOLAT A VESZÉLYHELYZETEKRŐL

A **biztonság** a veszély hiánya vagy a veszéllyel szembeni védettség. Az ember ősidők óta törekszik a biztonságra, hiszen életét, anyagi javait számtalan katasztrófa veszélyeztetheti.

A **katasztrófa** görög eredetű szó, eredeti jelentése, fordulópont, kimenetel, fordulat. A katasztrófa meghatározását a törvények és jogszabályok pontosan rögzítik. Összefoglalva a lényegét: a katasztrófa olyan bekövetkezett vagy külsőben álló esemény, amely több személy életét, biztonságát, jólétét vagy életkörülményeit veszélyezteti, s amelynek elhárítására a helyi hatóságok szolgáltatái és erőforrásai nem elegendőek.

A katasztrófa fajtái:

- fokozatosan bekövetkező (van idő felkészülni)
- hirtelen bekövetkező (nincs idő felkészülni)

A katasztrófa fázisai:

- figyelmeztető fázis
- pusztító fázis
- a következmények fázisa

Az elmúlt évek tapasztalatai alapján a leggyakrabban előforduló veszélyek:

Intézményen kívüli: ár- és belvíz, környezetszennyezés, rendkívüli időjárás, földrengés, ipari balesetek, tömegbalesetek, nukleáris baleset.

Intézményen belüli: robbanás, tüzeset, épületomlás stb.

A katasztrófákkal kapcsolatos tevékenységek időszakai és feladatai:

1. **Megelőző időszak:** az esemény bekövetkezése előtt

- a veszélyeztető tényezők felkutatása,
- tervezés,
- a veszélyek elkerülését célzó intézkedések
- a felkészítés a veszélyek bekövetkeztekor irányadó magatartási szabályokra.

2. A veszélyhelyzet kezelésének időszaka: az esemény bekövetkeztekor

Ennek az időszaknak a feladatait mindig a kialakult helyzet specifikumai határozzák meg. Főbb vonulatai a következőkben összegezhetők:

- a veszélyhelyzet észlelése, elemzése
- figyelmeztetés, tájékoztatás, riasztás,
- a kialakult helyzet következményeit elhárító közösség létrehozása,
- a katasztrófa és a következmények elhárítását célzó tevékenység.

3. A helyreállítás időszaka: az esemény elhárítását követően

- közművek, épületek helyreállítása
- a korábbi tevékenység egyéb feltételeinek biztosítása

A mindennapi életben, a köztudatban a katasztrófa értelmezése mást jelent, mint amit a törvényekben és a jogszabályokban találunk. A köztudatban azokat a veszélyeket is katasztrófának éljük meg, amelynek kezelése a helyi hatóságok szolgálatai, erőit nem haladja meg. Értelmezzük hivatalosan vagy köznapin módon a fogalmat, a katasztrófa megelőzésére, elhárítására tudatosan törekednünk kell, igyekeznünk kell minden tőlünk telhetőt megtenni a katasztrófákra való felkészülésre. A katasztrófa ugyanis a legpusztítóbb hatást a felkészületlen településeken fejt ki.

Hogyan tehetjük felkészültebbé a közösségünket?

A különböző időszakok hatékonyságát az határozza meg, mennyire vagyunk felkészültek, mennyire ismerjük a segítők körét, hogyan tudunk illeszkedni a segítők tevékenységi rendszerébe. Érdemes megismerkedni a katasztrófák fajtáival, tulajdonságaival, hiszen ezek nagyban befolyásolják a döntéseink helyességét vagy helytelenségét. (lásd melléklet: Katasztrófa-kalauz!)

- Tájékozódni kell a szükséges válaszlépések lehetőségeiről, az ekkor alkalmazandó magatartás-szabályokról. (lásd melléklet: Engem is érint...).
- Meg kell ismernünk azokat a szervezeteket, akik segítségünkre lehetnek.
- (lásd melléklet: Kik segítenek?)
- Ismerkedjünk meg azokkal az alapvető törvényekkel, valamint az ágazati jogszabályokkal is, amelyek alapján a katasztrófák elhárítását állami és helyi szinten kezelni kell.
- Készítsünk Prevenációs Programot, gyakoroljuk a végrehajtását.

II. AZ INTÉZMÉNYVEZETŐK FELELŐSSÉGE

A polgármester a település első számú katasztrófavédelmi felelőse, a település intézményeivel kapcsolatos katasztrófavédelmi feladatok végrehajtásában azonban az intézményvezetőkre támaszkodik. Az intézményvezetőnek gondoskodnia kell az intézmény katasztrófavédelméről, számolnia kell azzal, hogy a veszélyhelyzetek bármelyike elérheti az intézményt, és ennek tudatában tervszerűen készülnie kell a védekezésre. Az intézményvezető veszély esetén nem csak a dolgozóikért felelős, hanem az intézmény jellegéből adódóan az intézményben megjelenő állampolgári körért is. (pl. az iskolák a tanulókért, a könyvtárak az olvasókért, a múzeumok a látogatókért, stb.) E tevékenysége akkor a leghatékonyabb, ha Prevenációs Programot készít, amely kiterjed a megelőzési, a veszélyhelyzet kezelési és elhárítási, valamint a helyreállítási feladatokra egyaránt, és amelynek használhatóságát a gyakorlatban is kipróbálja, a benne foglaltakat megismerteti a dolgozóival, az intézménye érintett látogatóival, ügyfeleivel.

A Prevenációs Program használhatósága szempontjából az önkormányzati intézmények célszerű felosztása:

- közművelődési intézmények
- közoktatási intézmények
- szociális intézmények
- egészségügyi intézmények
- egyéb intézmények (polgármesteri hivatalok, gazdálkodó egységek, sportlétesítmények, stb.)

Az egészségügyi intézmények a 29/2000. (X. 30.) EüM r. alapján készítenek katasztrófatervet. Természetesen emellett bővíthetik azt a Prevenációs Programmal. Az önkormányzati fenntartású intézmények profiljukat tekintve nagyon különbözőek. Mindegyikben közös azonban, hogy az intézményvezető a szakmai, pénzügyi, igazgatási feladatokon túl ellátja a biztonsággal kapcsolatos feladatok irányítását is. Ha az intézményvezető ezen feladatokat elhanyagolja, veszélyezteti ezzel a rábízott dolgozók életét és az anyagi javakat. Az intézményvezető leghatékonyabban akkor készíti fel a közösséget a veszélyekre, ha Prevenációs Programja jól átgondolt, a realitásoknak megfelelő. Ezen intézmények mindegyikére elmondható, hogy különös gondot kell fordítaniuk az értékes vagyontárgyak védelmére, mentésére. Szinte minden intézmény rendelkezik értékes festménnyel, szoborral, könyvállománnyal, műszaki eszközökkel, történelmi emlékekkel.

Mit kell tudni az értékes tárgyakról?

Három fő csoportba sorolhatók a kulturális javak:

- hazai, regionális értékeket képviselő;
- nemzetközi kulturális értékeket képviselő;
- a világörökséghez sorolhatók, amelyek anyagi értékükön felül identitásformáló szereppel bírnak.

A minősített időszakokban ezekre a különleges értékeket képviselő épületekre, műtárgyakra. „A kulturális javak fegyveres összeütközés esetén való védelme” című egyezmény rendelkezik, amely 1954. május 5-én Hágában került megalkotásra, s amelyet a Magyar Köztársaság 1957-ben fogadott el. A kulturális javak védelméről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről szóló 1997. évi CXL. törvény körvonalazza a kulturális javak megóvásának, védelmének irányait. Ezeket a kulturális javakat, épületeket fegyveres összeütközés esetén nemzetközileg egységes jellel látják el. Ez a jelzés földről, levegőből egyaránt jól felismerhető, és ezeket tilos rombolni, rongálni.

Természetesen nem csak a minősített időszakokban, hanem minden veszélyeztető tényező megjelenése esetén is óvni kell a kulturális javakat. A múzeumok, könyvtárak jól ismerik az erre vonatkozó szabályokat, de más intézményeknek is felkészülniük kell lenniük. Ha ezeket a tárgyakat el kell szállítani az intézményekből, speciális védőcsomagolást kell alkalmazni, hogy az védje a tárgyakat a nedvességtől, sérüléstől. Párnázó anyagokat kell használni, ami lehet papír, tömítő habok, légpárnás fóliák, stb. Arról is gondoskodni kell, hogy a szállítás és a tárolás során se kerüljenek veszélybe ezek a tárgyak. Külön odafigyelést követel ezeknek a tárgyaknak az átadás-átvételi dokumentációja is.

III.

A PREVENCIÓS PROGRAM KIDOLGOZÁSÁNAK MÓDSZERE

A Prevenciós Programnak akkor van értelme, ha az valóban segíti a veszélyhelyzetek elkerülését, a veszélyhelyzetekre való felkészülést, a veszély bekövetkeztekor pedig gyorsabbá, zökkenőmentesebbé teszi a veszélyelhárítási munkákat, lerövidíti a helyreállítás időszakát.

A tervezés abban segít, hogy a legjobb megoldásokat találjuk meg az intézményt fenyegető katasztrófahelyzetek közösségi kezelésére. Kiindulási pont az intézmény szerkezetének lehetőségeinek, hiányosságainak pontos ismerete. A program készítésekor vegyük figyelembe a már meglévő jogszabályokban foglaltakat. Ilyenek:

- az **1996. évi XXXI. törvény** a tűz elleni védekezésről, a műszaki mentésről és a tűzoltóságról;
- az **1996. évi XXXVII. törvény** a Polgári Védelemről;
- az **1999. LXXIV. törvény** a katasztrófák elleni védekezés irányításáról, szervezetéről és a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védekezésről;
- **30/1996.(XII. 6.) BM rend.** a tűzvédelmi szabályzat készítéséről. Módosítva: a 33/1999. (IX. 24.) BM rendelettel;
- **27/1997. (VII. 15.) MKM. rend.** a kulturális és oktatási ágazat polgári védelmi feladatairól;
- **172/1999. (XII. 06.) K. rend.** a katasztrófa és veszélyhelyzeti tervekről (könyvtáraknak, múzeumoknak, egészségügyi intézményeknek);
- **29/2000. (X. 30.) EüM rend.** Az egészségügyi intézmények katasztrófaterveinek tartalmi követelményeiről,
- **4/1993. MKM utasítás** (Műv. K. 28.) a Tűzvédelmi Szabályzat kiadásáról.

Mindig lépésenként építjük fel a Prevenciós Programot, alapos körültekintéssel szerkesszük meg a fejezeteket. Szakaszoljuk az anyaggyűjtést, az értékelést és a fejezetek összeállítását. Osszuk fel a feladatokat.

Első szakasz: az érdeklődés felkeltése, motiválás

A vezető találja meg a lehetőséget arra, hogy tudatosítsa kollegáiban, hogy a veszélyhelyzet megelőzése, a veszélyek elhárítása és a helyreállítás fontos terület. Az intézmény dolgozói sokat tehetnek a megelőzés terén. A munkavédelmi, tűzvédelmi, egészségügyi szabályok betartásával sok veszélyhelyzet kiküszöbölhető.

Győzzük meg őket arról, hogy a szabályok betartása ellenére bekövetkező események ellen is csak közösen lehet tenni. Érezzék, hogy az intézmény megítéléséhez az is hozzátartozik, hogy a dolgozói mennyire felkészültek a váratlan helyzetekre. Tudniuk kell, hogy az intézmény vezetősége értékeli a katasztrófavédelmi tevékenységben való részvételt, erkölcsileg, anyagilag honorálja azt.

Második szakasz: a támogatók megnyerése. „IPM” megalakítása

Minél többen fogadják el a Prevenációs Program szükségességét, annál valószínűbb a megvalósítás zökkenőmentessége. Az elképzelések megvalósításához szükség van egy **Intézményi Prevenációs Munkacsoport** (**IPM**) megalakítására, mely az alábbi képviselőket foglalja magába:

- az intézmény vezetője;
- prevenációs felelős;
- egy elsősegélynyújtásban járatos dolgozó;
- műszaki kérdésekben járatos dolgozó;
- koordinátor.

Ez a kör minden intézményben bővíthet: az iskolában iskolaorvossal, a szülői munkaközösség tagjával, egy diákvezetővel, művelődési intézményben a klubvezetőkkel, az önszerveződő csoportok képviselőivel, a sportlétesítményekben a klubvezetőkkel, gondnokkal, stb. Ahol van, építsünk munkahelyi tűz-, és polgári védelmi szervezetekre. A kollektív felelősség elve azonban gyakran vezet a felelősség egymásra tologatásához, ezért mindenképp ki kell nevezni az IPM vezetőjét, feladatait, kompetenciáit írásban kell rögzíteni. Az IPM vezetőjének és tagjainak megválasztása nagy körültekintést igényel, hiszen váratlan helyzetekben nem mindenki képes gyorsan, határozottan, kreatívan cselekedni. Az IPM hatékony működésének alapja a tagok meggyőzése a program fontosságáról és a tagok alapos, mindenre kiterjedő tájékoztatása. Amikor az Útmutató alapján az intézményi biztonsági terv kialakításának a lépésenkénti kidolgozására sor kerül, a hatékonyabb munkavégzés érdekében szerezzünk be információkat, és kérjük adatokat és tanácsot a katasztrófavédelmi igazgatóságoktól, kirendeltségvezetőktől, irodavezetőktől, a téma szakembereitől. (telefonlista a VI. fejezetben) Segítségünkre lehetnek még:

- a helyi rendőrség;
- a helyi tűzoltóság;
- a helyi vöröskereszt szakemberei,
- a helyi környezetvédelmi, vízügyi szervezet;
- az önkormányzat katasztrófavédelmi előadója;

- a Polgári Védelmi Szövetség és a Tűzoltószövetség helyi szervezetének; szakemberei és más szövetségek, önkéntes szervezetek tagjai.

Harmadik szakasz: a Prevenációs Program készítésének tagolása, a feladatok felosztása.

A feladatok felosztása:

1. Az intézmény rövid **jellemzéséhez**, profilja körvonalazásához szükséges adatgyűjtés.
2. A település és az intézmény **külső fenyegető veszélyeinek beazonosítása**
Kiinduló adatokat a polgármesteri hivataltól valamint a területileg illetékes polgári védelmi kirendeltségtől kell kérni, hiszen nekik részletes adataik vannak a település üzemeiről, veszélyforrásairól. (veszélyes üzemek, folyó, fő közlekedési utak, stb.)
3. Az intézmény jellegéből, adottságaiból adódó esetleges **belső veszélyek feltérképezése** (pl.: tanműhely, alagsori helységek, fűtés, világítás, szerkezeti tagoltság, építészeti adottságok, stb.)
4. A veszélyhelyzetek **elkerülésére, megelőzésére** vonatkozó (katasztrófavédelmi, tűzvédelmi, polgári védelmi), munkavédelmi **feladatok** veszélytípusonkénti rövid, célirányos **megfogalmazása**. Itt fel lehet használni a már meglévő tűzvédelmi, munkavédelmi, stb. tervek ide illő fejezeteit.
5. **A veszélyek kezelésére, elhárítására**, az emberi élet és az anyagi javak mentésére vonatkozó **feladatok tervezése** veszélytípusonként mind a külső, mind a belső veszélyeztető helyzet típusok figyelembevételével. Ezen feladatokra nehéz központi irányelveket adni, hiszen az intézmények adottságai, elhelyezkedése, felkészültsége nagyon különböző, a veszélyeztető tényezők sem homogének, de néhány feladat mindenütt előfordul. Ilyenek:
  - a kialakult helyzet felmérése;
  - riasztási lánc készítése;
  - részletes cselekvési program főbb veszélytípusonként az emberi élet, az anyagi javak mentésére, a felelősök megjelölésével;
  - az épület kiürítése;
  - intézkedés a mentést végzők biztonsága érdekében;
  - az épületbiztonsággal kapcsolatos intézkedések (tűzvizsgálat, értékek számbavétele, kárfelmérés);
  - a kommunikációs feltételek kialakítására (belül, kívül).

6. A helyreállítási feladatok körvonalazása

A helyreállítás gyorsasága nagyban befolyásolja az intézmény további működését, ezért feltétlenül készülni kell a helyreállítási feladatok tervszerű végrehajtására. A helyreállítást előre tervezni nagyon nehéz, hiszen a bekövetkezett esemény természetétől is függ, vannak azonban előre tervezhető elemei is:

- mindig kárfelmérés történik, ezt követi a károk jelzése az önkormányzat felé (kik, hogyan, mennyi idő múlva, stb.);
- a kisebb károk elhárítása rendszerint megkezdődik önerőből. Javasolt ún. „eseménynapló” vezetése, amelyből világosan kitűnik, mit, mikor, kik közreműködésével tett az intézmény. (Mely károkat képes az intézmény egyedül elhárítani, melyik szakember mit teyen tűz, omlás, robbanás, stb. esetén.) Itt célszerű csak a nagyon általános teendőket körvonalazni;
- nagyobb károk esetén a polgármesterrel egyeztetve külső segítséget hív az intézményvezető. Célszerű tervezni, hogy ki fogadja a segítőmunkagépeket, szakembereket, ki biztosítja számukra a vízvezetékre, elektromos hálózatra való csatlakozást, stb.;
- előfordul, hogy az intézmény az önkormányzaton keresztül a helyreállításhoz anyagi segítséget kaphat. Előzetes tájékozódás után ilyen esetben a pénzeszközök visszaigénylését az átfutási idő hosszúsága miatt haladéktalanul meg kell tenni. (ki tartja a kapcsolatot, mennyi időn belül jelentse, stb.);
- alapszabály, hogy a helyreállítás időszakában az intézményben fokozott balesetvédelmi intézkedéseket kell bevezetni. A helyreállított épületrészt az önkormányzat műszaki osztályának átvétele után lehet birtokba venni. (ki határozza meg, ki tájékoztatja a többieket az új munkavédelmi szabályokról, stb.)

Negyedik szakasz: a Prevenációs Program összeállítása.

A program részeinek elkészítése után az IPM összeállítja, egységes keretbe szerkeszti az anyagot, véleményezteteti az intézmény egységeivel.

Ötödik szakasz: az érintettek felkészítése (Lásd V. fejezet)

Hatodik szakasz: gyakorlás, a Prevenációs Program kipróbálása

Az összeállított program csak akkor működik a veszélyhelyzetben, ha azt még előtte, a valóságos helyzetet megközelítően, nyugodt körülmények között kipróbáltuk. Célszerű a gyakorlást is szakaszolni, és csak a részműveletek begyakorlása után levezetni a komplex gyakorlatot. A gyakorlaton résztvevőknek pontosan tudniuk kell, hogy mi miért történik. A gyakorlat minden résztvevőjének ismernie kell a rá vonatkozó részeket, a gyakorlat célját, módszerét. Fel kell készíteni őket a gyakorlat során esetleg bekövetkező váratlan eseményekre, a helyes reagálási módokra.

IV. AZ INTÉZMÉNYEK PREVENCIÓS PROGRAMJÁNAK FŐBB RÉSZEI

Felhasználva az előző fejezet harmadik szakaszában megfogalmazott feladatokat is, az intézményi Prevenziós Program javasolt felépítése:

1. A település, településrész térképe, megjelölve rajta az intézményt;
2. A lakóhely rövid jellemzése, fekvése, sorolása;
3. Időjárási viszonyok, földrajzi jellemzők,
4. Az intézmény jellemzői:
  - fő tevékenység, melléktevékenységek, vezetés-szerkezet;
  - alapterülete, felépítése, helyiségek száma, kijáratok, fűtés, világítás, lépcsőházak, telefonvonalak, intézményi rádió, elzárkózásra alkalmas helyiségek;
  - megközelítési lehetőség, fő útvonalak
  - az intézmény dolgozóinak száma, tanulóinak, gondozottainak száma, az átlag napi látogató-, ügyfél-, néző-, stb. szám, utalva arra, hogy mely időszakban milyen a megoszlás
  - egyéb specialitások
5. A veszélyhelyzet-elemzés alapján számba vehető külső és belső veszélyek felsorolása. (A katasztrófaküszöböt elérő és el nem érők egyaránt.)
6. A veszélyhelyzetek elkerülésére vonatkozó katasztrófavédelmi (tűzvédelmi, polgári védelmi), munkavédelmi alapvető elvek rögzítése; mellékelve az intézményre vonatkozó Tűzriadó tervet, továbbá ha van, Tűzoltási tervet, Riasztási és segítségnyújtási tervet. (ehhez felhasználhatók a jelenleg érvényben lévő tűzvédelmi, munkavédelmi, balesetvédelmi szabályzatok);
7. Az elhárításra, az emberi élet és az anyagi javak mentésére vonatkozó feladatok tervezése veszélytípusonként mind a külső, mind a belső veszélyeztető helyzet típusok figyelembevételével. az intézmények adottságai, elhelyezkedése, felkészültsége függvényében. A bentlakásos intézmények (szociális otthonok, kollégiumok, hetes bölcsődék, stb.) fordítsanak gondot az éjszaka előforduló veszélyekkel kapcsolatos tervezésre. Javasolt elemek:
  - a kialakult helyzet felmérése (ki, hogyan, kinek jelenti), a segítségkérés módja;
  - riasztási lánc a feladat-végrehajtók részére, (kettős biztosítás azért, hogy a lánc megszakadása esetén legyen másik alternatíva, ki, kit, hogyan, mennyi idő alatt);

- riasztási módok kialakítása azok részére, akiket a veszély fenyeget (kolomp, sziréna, csengő, stb.);
- részletes cselekvési program az emberi élet, az anyagi javak mentésére a felelősök megjelölésével (Lásd mellékletek: Minta);
- az épület kiürítési terve;
- intézkedés a mentést végzők biztonsága érdekében;
- az épületbiztonsággal kapcsolatos intézkedések (tűzvizsgálat, értékek számbavétele, kárfelmérés, műszaki mentés);
- a kommunikációs feltételek kialakítása belül, kívül. (ki, kinek, hogyan nyilatkozhat, ki felelős a tájékoztatásért).

8. Az **IPM** tagjainak névsora, legfontosabb telefonszámok, kompetenciák, kötelességek.

9. A védekezéshez szükséges eszközök felsorolása, az épületbiztonsági teendők számbavétele, műszaki mentőeszköz-beszerzés lehetőségei.

10.Áttekinthető helyszínrajz, az épület alaprajza.

11.A felkészítésre vonatkozó intézményi terv (az V. fejezet alapján). Dokumentáció a két éves, éves felkészítésekről.

12.A feltételezhetően előforduló helyreállítási feladatok felsorolása, felelősök, határidők.

- kárfelmérés, a károk jelzése az önkormányzat felé;
- a kisebb károk elhárítása, „eseménynapló” vezetése;
- vállalkozó szakemberekkel tárgyalás;
- anyagszámlák gyűjtése;
- a pénzeszközök visszaigénylése;
- a fokozott balesetvédelmi intézkedések bevezetésére vonatkozó elképzelések.

V. FELKÉSZÍTÉSI LEHETŐSÉGEK AZ ÖNKORMÁNYZATI FENNTARTÁSÚ INTÉZMÉNYEKBEN

Az önkormányzati fenntartású intézmények sokszínűsége miatt a felkészítésnek is sokszínűnek kell lennie. Az oktatási intézmények, intézetek speciális helyzetben vannak, hiszen nem csak a dolgozók felkészítésére kell gondot fordítaniuk, hanem a tanulókéra is. A dolgozók felkészítésének arra is ki kell terjednie, hogyan mentsek a tanulókat, naplókat, anyakönyveket, stb. A művelődési intézményeknek és az egyéb kategóriába sorolt intézményeknek pedig gondolniuk kell a működésük során az épületben megforduló vendégekre, ügyfelekre olvasókra stb., valamint gondot kell fordítaniuk a különlegesen nagy értékű vagyontárgyak mentésére is. A felkészítés lépcsői:

- alapozó elméleti felkészítés;
- emlékeztető elméleti felkészítés,;
- veszélyhelyzeti felkészítés és tájékoztatás;
- gyakorlások.

1. Az **alapozó felkészítés** kiterjed az IPM vezetőire, az intézmények dolgozóira, valamint az intézményben huzamosabb ideig, vagy folyamatosan tartózkodókra. Ilyenek, pl. a tanulók, az intézetek lakói, a szociális intézményekben lakók, stb. Állampolgári joguk megismerni az intézményt fenyegető veszélyeket. Az alapozó felkészítés során az érintetteknek a települést, az intézményt fenyegető veszélyek megismerésén túl betekintést nyernek az intézmény "Prevenációs Programjába". Elsajátítják a helyes veszélyhelyzeti magatartásformákat az ön- és mások mentésének módját. Két évente történik, illetve minden új belépőnél a belépéskor.
2. Az **emlékeztető elméleti felkészítésre** évente egy alkalommal kerül sor. Ennek során felelevenítjük az alapozó felkészítésen elhangzott ismereteket, majd kiegészítjük azt a legújabb információkkal, a Prevenációs Programban történt változásokkal.
3. A **veszélyhelyzeti felkészítés** nem más, mint a veszélyhelyzet bekövetkeztekor a veszély specifikumainak megfelelő tájékoztatás és a dolgozók, tagok, stb. utasítása a legfontosabb teendőkre, emlékeztetve őket az ezirányú ismereteikre.

4. **Gyakorlások**, amelyek során kell kipróbálni az intézmény riasztási tervét, a veszélyhelyzeti teendők sorrendjét, a helyreállítási teendők egymásutániságát, stb. A gyakorlat lehet részleges, amikor a Prevenciós Programnak egy részét gyakorolják, és lehet komplex, amikor mindenre kiterjedő próbát tartanak szimulált veszélyhelyzetben.

A felkészítési tartalmak meghatározásához ajánlatos két csoportba csoportosítani az intézményeket.

Oktatási intézmények

Dolgozóknak:

- alapozó felkészítés az intézményhez kerüléskor egyszeri 2 óra (általános);
- emlékeztető felkészítés igény szerint, de legalább évi 1 óra (általános);
- veszélyhelyzeti felkészítés, tájékoztatás (ha már baj van, rövid, célirányos);
- gyakorlás évi 1 óra.

Tanulóknak:

- katasztrófavédelmi (tűzvédelem, polgári védelem) ismeretek a tananyagban évi 4 óra (csak ott, ahol ezt a tantestület önként beépítette a helyi pedagógiai programjába!) Ehhez Osztályfőnöki Ajánlást, munkafüzeteket igényelhetnek;
- alapozó felkészítés az intézménybe kerüléskor egyszer 1 óra, intézményspecifikus;
- emlékeztető felkészítés igény szerint, de legalább évi 1 óra (általános);
- veszélyhelyzeti felkészítés, tájékoztatás (ha már baj van, rövid, célirányos);
- gyakorlás (önmentés).

Közművelődési, szociális, egészségügyi, és egyéb intézmények

Dolgozóknak:

- alapozó felkészítés az intézményhez kerüléskor egyszeri 2 óra (általános);
- emlékeztető felkészítés igény szerint, de legalább évi 1 óra (általános),
- veszélyhelyzeti felkészítés, tájékoztatás (ha már baj van, rövid, célirányos),
- gyakorlás évi 1 óra (élet és anyagi javak mentése, feladatcsoportonként).

Az épületben tartózkodó látogatóknak, ügyfeleknek, stb.:

- veszélyhelyzeti felkészítés, tájékoztatás (ha már baj van, rövid, célirányos)

A felkészítések közül minden intézmény kiválasztja a neki megfelelőt, erről rövid tervet készít. A terv tartalmazza, hogy kiket, mikor, mire készítenek fel. A felkészítésről az intézmény dokumentációt készít, amelyet három évig meg kell őrizni. A felkészítésnél felmerül a személyi kérdés, hogy ki készítsen fel. Javasolt intézményenként egy ún. „katasztrófavédelmi támogató”-t kijelölni, akik elmélyülve a témában fel tudják készíteni a többieket, részt vesznek a Prevenációs Program összeállításában, így annak alkalmazását is el tudják mondani. A katasztrófavédelmi támogatók részére néhány órás felkészítést tervezünk a program bevezetésekor. Hosszabb távon az akkreditált pedagógus-továbbképzés rendszerében, az erre vállalkozó pedagógiai intézetek közvetítésével tervezzük segíteni a „katasztrófavédelmi támogatók” képzését. E rendszer kialakulásáig a katasztrófavédelem helyi és megyei hivatásos szervei segítséget nyújtanak az intézményeknek a Prevenációs Program kialakításához. A „bázisintézmények”, amelyek már rendelkeznek működő programmal, szintén segítenek. A felkészítési szintek mindegyikében helyet kell kapnia a helyes veszélyhelyzeti magatartás kialakításának. (VI. fejezet 2.).

A felkészítések javasolt tematikája:

Alapozó felkészítés

1. óra: A három legfőbb fenyegető veszélyhelyzet ismertetése, követendő magatartásszabályok.
2. óra: A Prevenációs Program ismertetése

Emlékeztető felkészítés

- 1 óra: A három legfőbb fenyegető veszélyhelyzet ismertetése, követendő magatartásszabályok. A Prevenációs Program aktualitásai, felelősök kijelölése.

Veszélyhelyzeti felkészítés, tájékoztatás: Pontos, célirányos informálás után a Prevenációs Programban rögzített feladatok felelevenítése. A riasztást követő feladatok meghatározása.

Gyakorlások: Riasztási, veszélyelhárítási, egészségügyi, kimenekítési, műszaki mentési, helyreállítási feladatok szimulálása.

Az Intézményi Prevenációs Munkacsoport vezetőjének, tagjainak felkészítése

Az Intézményi Prevenációs Munkacsoport vezetőjének és tagjainak felkészítése nagyon fontos, hiszen adott esetben rajtuk múlik a prevenációs program működése, a mentés szervezettsége, a helyreállítás zökkenőmentessége.

Javasolt tematika a vezetők és a tagok felkészítésére:

- Katasztrófafajták;
- A település és az intézmény veszélyeztetettsége;
- Az intézmény veszélyhelyzeti dokumentumai;
- Riasztás, tájékoztatás;
- Egyéni védelem;
- Csoportos védelem;
- Tűzvédelem, tűzmegelőzés;
- Elemi elsősegélynyújtás;
- A helyes veszélyhelyzeti magatartási szabályok;
- A műszaki mentés szabályai és lehetőségei az intézményben;
- Az anyagi javak mentésének lehetőségei, felelősei;
- Az intézmény felkészítési rendje;
- A gyakorlatok szervezésének lehetőségei, módja;
- Vezetői ismeretek;
- Médiakezelés;
- A helyreállítás fő feladatai, tudnivalói.

A Prevenációs Program kidolgozásának lehetséges hálós ütemterve egy oktatási intézményben

Feladat	VIII. 1-20.	IX. 1-30.	X. 1-31.	I. 1-31.	III.1 – IV. 31	V. 1-31.
Döntés a bevezetésről	Intézményvezető					
A fenntartó tájékoztatása	Intézményvezető					
Az érdeklődés felkeltése, motiválás		Iskola-vezetőség				
Támogatók megnyerése		Munkaközösség-vezetők				
Intézményi Prevenációs Munkacsoport megalakítása		Igazgatóhelyettesek				
A programkészítés tagolása		Intézményvezető				
Veszélyek feltérképezése		IMCs vezető				
Megelőzési feladatok megfogalmazása			IMCS tagok			
Veszélyhelyzet-kezelésre feladatok meghatározása			IMCS tagok			
Riasztási lánc				Riasztási felelős		
Kiürítési terv				Kiürítési felelős		
Biztosítási terv				Gondnok		
Épületbiztonsági intézkedések				Igazgatóhelyettes		

A Prevenációs Program kidolgozásának lehetséges hálós ütemterve egy oktatási intézményben

Feladat	VIII. 1-20.	IX. 1-30.	X. 1-31.	I. 1-31.	III. 1- IV. 31	V. 1-31.
A helyreállítási terv				Munka- közösség vezetők		
A program összeállítása				IMCS vezető		
Az érintettek felkészítése					Felkészítési felelős	
A részprogramok kipróbálása					Munka- közösség Vezetők	
Korrekciók					Intézm. vezető	
Az összprogram kipróbálása					IMCS vezető	
Véglegesítés						Igazgató- helyettes
Benyújtás a fenntartónak						Intézm. vezető
Kihirdetés						Intézm. vezető

Összegzés

A biztonságra való törekvés elemi emberi szükséglet. Az az intézmény, amely ezen elemi szükségletek kielégítése érdekében munkálkodik, az nem csak a szűkebb környezete boldogulását szolgálja, hanem a globális biztonság megteremtésének is cselekvő részese.

Az intézmények Prevenációs Programjának kidolgozása nem könnyű feladat. Próbára teszi a kollektíva kreativitását, a vezetők tervező, szervező képességét. Olyan ráfordítás azonban, amely megtérül, hiszen a veszélyhelyzetben megkönnyíti az emberi élet, az anyagi javak mentését. Prevenációs Program birtokában az intézmények elmondhatják, hogy minden tőlük telhetőt megtettek annak érdekében, hogy intézményüket ne váratlanul éri a veszélyek.

Az Útmutatóval segítséget kívántam nyújtani a prevenációs munka tervezésében, szervezésében, lebonyolításában, ellenőrzésében.

Veresné Hornyacsek Júlia
doktorandusz hallgató

VI. MELLÉKLETEK

Ebben a szakaszban olyan hasznos tudnivalókat gyűjtöttem össze, melyek ismeretében vélhetően zökkenőmentesebbé válik a veszélyhelyzetekre való felkészülés, a katasztrófák megismerése és a katasztrófavédelemmel kapcsolatos általános és speciális ismeretek megszerzése.

1. MINIMUM-ISMERETEK A KATASZTRÓFAVÉDELEM JOGI SZABÁLYOZÁSÁRÓL, RENDSZERÉRŐL

A tűzoltóság és a polgári védelem országos és területi szerveinek összevonásával 2000. január 1-jével megalakult *Katasztrófavédelem* jogi szabályozása is megtörtént: egyrészt a két korábbi szervezet legfőbb törvényeinek (tűzvédelmi törvény, polgári védelmi törvény) szükséges módosításával, másrészt az új szervezetre vonatkozó törvény megalkotásával. (katasztrófavédelmi törvény)

A jogszabályalkotás sajátos eleme a **jogszabályok hierarchiája** (rendszer), mely alapján a *törvényekre* mintegy végrehajtási utasításként *rendeletek* is kiadásra kerülnek. E fejezeten belül azonban csak a katasztrófavédelmet szabályozó *három alapvető* törvénnyel foglalkozunk részletesebben. Az Országgyűlés hatáskörébe tartozik a törvények megalkotása és kihirdetése. Ennek megfelelően:

- 1996. április 23-án a tűz elleni védekezésről, a műszaki mentésről, valamint a tűzoltóságról szóló 1996. évi XXXI. törvényt,
- 1996. április 30-án a polgári védelemről szóló 1996. évi XXXVII. törvényt,
- 1999. június 22-én a katasztrófák elleni védekezés irányításáról, szervezetéről és a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védekezésről szóló 1999. évi LXXIV. törvényt fogadta el az országgyűlés. (Ez utóbbi törvény 2000. január 1-vel lépett hatályba.)

A tűz elleni védekezésről, a műszaki mentésről, és a tűzoltóságról szóló 1996. évi XXXI. törvény megalkotásának az volt a célja, hogy szabályozza az élet- és vagyonbiztonságot veszélyeztető tüzek megelőzését, a tüzeseteknél, a műszaki mentéseknél a segítségnyújtást, és a tűz elleni védekezésben résztvevők jogait és kötelezettségeit, meghatározta a védekezés szervezeti, személyi, tárgyi és anyagi feltételeit. A törvény előírja:

- a tűz megelőzésével kapcsolatos rendelkezéseket, így a hatósági tevékenységre, a felvilágosításra, oktatásra, képzésre vonatkozó szabályokat;
- a tűzoltással és műszaki mentéssel összefüggő rendelkezéseket, amelyek magukba foglalják a tűz jelzésére, a tűzoltásvezető jogaira, valamint az ál-

lampolgárok és a különböző szervezetek tűzoltásban való részvételére vonatkozó előírásokat;

- a műszaki mentési tevékenység legfontosabb szabályait;
- a tüzesetek vizsgálatával kapcsolatos alapvető rendelkezéseket;
- a hivatásos, az önkéntes és a létesítményi tűzoltóság, valamint a tűzvédelmi szervezetek működésére, irányítására vonatkozó szabályokat.

A törvény megjelenése után a belügyminiszter kiadta az *Országos Tűzvédelmi Szabályzatot*, amely rendelkezik:

- a létesítmények, építmények kialakítására, a gépek, berendezések, eszközök és anyagok használatára, a technológiák alkalmazására vonatkozó tűzvédelmi előírásokról;
- a tűzveszélyességi osztályokról;
- és az osztályba sorolás szabályairól.

A polgári védelemről szóló 1996. évi XXXVII. törvény kiadásának célja a védekezésre való felkészülés elősegítése nem csak kimondottan katasztrófa-helyzetek, hanem egyéb konfliktushelyzetek (fegyveres összeütközés) esetére is. A törvény meghatározza többek között:

- a polgári védelmi feladatokat;
- azokat a veszélyhelyzeteket, amelyek esetén különleges rendszabályokat kell bevezetni;
- a polgári védelmi kötelezettség fogalmát és szabályait;
- a polgári védelmi szolgálat elrendelésének (bevezetésének) módját;
- az adatszolgáltatás és az adatkezelés rendjét.

A polgári védelem fontosabb *feladatai* (a teljesség igénye nélkül):

- a lakosság felkészítése az irányadó magatartási szabályokra;
- a polgári védelmi szervezetek létrehozása, felkészítése, anyagi készleteinek biztosítása;
- a lakosság figyelmeztetése, tájékoztatása, riasztása;
- az egyéni védőeszközellátás biztosítása;
- az óvóhelyi védelem;
- a lakosság kimenekítése, kitelepítése a veszélyeztetett területekről;

- a létfenntartáshoz szükséges anyagi javak (víz, élelmiszer, állatállomány, takarmány és gyógyszerkészletek) védelme;
- a mentés, mentesítés, elsősegélynyújtás, fertőtlenítés és az ideiglenes helyreállítás;
- közreműködés a kulturális javak védelmében, az ár- és belvízvédekezésben, a menekültek elhelyezésében és ellátásában, a kölcsönös segítségnyújtás feladataiban.

Ezeket a feladatokat természetesen a lakosság (az állampolgárok) közreműködése nélkül nem lehetne végrehajtani. Az Alkotmány meghatározza a magyar állampolgárok kötelezettségeit. Ezek egyike **a polgári védelmi kötelezettség**. A polgári védelmi kötelezettség a belföldi lakóhellyel, vagy tartózkodási hellyel rendelkező, minden olyan magyar állampolgár férfira (16-60 év) és nőre (18-55 éves korukig) kiterjed, akik nem esnek a polgári védelmi kötelezettség alóli mentesség alá. A törvény értelmében ezek az állampolgárok veszély esetén a károk felszámolására polgári védelmi szolgálatra rendelhetők be.

A katasztrófák elleni védekezés irányításáról, szervezetéről és a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védekezésről szóló 1999. évi LXXIV. törvényt (a továbbiakban: Kat.) az Országgyűlés a katasztrófák elleni védekezés egységes irányítási rendszerének kialakítására alkotta meg. A törvény összhangban van az Alkotmánnyal, erre utal az a megállapítás is többek között, hogy “minden állampolgárnak, illetve személynek **joga van** arra, hogy megismerje a környezetében lévő katasztrófaveszélyt, elsajátítsa az irányadó védekezési szabályokat, továbbá **joga és kötelessége**, hogy közreműködjön a katasztrófavédelemben.” A törvény előírja az “általános jelzési és közreműködési kötelezettséget” is. Eszerint az a személy, aki a katasztrófát, vagy a katasztrófaveszélyt észleli, vagy arról tudomást szerez, köteles bejelenteni haladéktalanul a katasztrófavédelem hivatásos szerveinek, illetve az önkormányzati tűzoltóságnak és a polgármesteri hivatalnak, továbbá köteles a védekezést elősegíteni. Ahhoz, hogy ennek a kötelezettségnek eleget lehessen tenni meg kell ismerni a katasztrófavédelem irányítási rendszerét és a fogalmát.

A katasztrófavédelem: a különböző katasztrófák elleni védekezésben mindazon tevékenységek összessége, amelyek a katasztrófa kialakulásának megelőzését, közvetlen veszélyek elhárítását, az előidéző okok megszüntetését, a károsító hatásuk csökkentését, a lakosság élet- és anyagi javainak védelmét, a katasztrófa sújtotta területen az alapvető életfeltételek biztosítását, valamint a mentés végrehajtását, továbbá a helyreállítás feltételeinek megteremtését szolgálják.

A katasztrófavédelem irányításának rendje

A katasztrófák elleni védekezés állami szintű irányítása a **Kormány feladata**.

Ennek megfelelően a kormány:

- megszervezi a katasztrófák elleni védekezés irányítását, a végrehajtás összehangolását, a megelőzés és végrehajtás feladatainak minisztériumok, országos hatáskörű szervek közötti koordinációját;
- kihirdeti a veszélyhelyzetet, és dönt az adott térség katasztrófa-sújtotta területté nyilvánításáról;
- bevezeti - rendeleti úton - a veszélyhelyzetben alkalmazandó szabályokat, amelyek tizenöt napig vannak érvényben, meghosszabbításukra az Országgyűlés adhat felhatalmazást;
- létrehozza a Kormányzati Koordinációs Bizottságot, amely előkészíti a kormány katasztrófavédelemmel összefüggő döntéseit.

A belügyminiszter felelős az irányítása alá tartozó katasztrófavédelmi szervezetek működés ért. A katasztrófavédelem hivatásos **központi** szerve a BM Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság (budapesti székhellyel). **Területi** szervei a megyei katasztrófavédelmi igazgatóságok (megyei székhellyel), a fővárosban a Fővárosi Polgári Védelmi Igazgatóság. **Helyi** szervei a polgári védelmi kirendeltségek, irodák (fővárosban a kerületi kirendeltségek).

A polgármester felelős katasztrófavédelmi feladatok végrehajtásáért a településeken. Ennek megfelelően a polgármester:

- felelős a veszélyhelyzetekre való felkészülés szervezéséért;
- gondoskodik a lakosság felkészítéséről, tájékoztatásának megszervezéséről;
- veszély esetén irányítja a védekezési feladatokat;
- részt vesz a helyreállítási munkák szervezésében és a végrehajtás ellenőrzésében.

A katasztrófavédelem jogszabályai közül tehát alapvető a „tűzvédelmi”, a „polgári védelmi”, a „katasztrófavédelmi” törvény, de természetesen számos jogszabályt lehetne még kapcsolódásképpen megemlíteni. (1993. CX. törvény a honvédelemről, 1996. évi CXV. törvény az atomenergiáról, 1995. évi LIII. törvény a környezetvédelemről stb.) amelyek meghatározóak a védekezés egységes rendszerének biztosítása szempontjából.¹

---

¹ Boér Attila: A katasztrófavédelem jogi szabályozása, rendszere Veresné H. Júlia: Felkészítő könyve, BM OKF 2001. 11-15. o.

2. MAGATARTÁSI SZABÁLYOK RENDKÍVÜLI ESEMÉNYEK BEKÖVETKEZÉSEKOR:

Az alábbiakban összegyűjtöttem néhány szabályt, melynek betartása feltétlenül fontos a különböző veszélyhelyzetekben. Az egyik leggyakrabban előforduló veszélyt a tűz jelenti. E fejezet alapvető ismereteket tartalmaz a tűzről, tűz megelőzéséről, a tűzoltással kapcsolatos tudnivalókról.

Általános szabályok:

- Őrizd meg a nyugalmadat!
- Idézd fel a Prevenációs Programban megjelölt feladatokat!
- Gyűjtsd össze az esetleges kimeneküléshez szükséges tárgyakat, értékeket, élelmiszereket, gyógyszert, ruhát stb.!
- Tartsd be a kijelölt felelősök utasításait!
- Kapcsold be a rádiót, TV-t, figyelj a külső tájékoztatásra, hangosbeszélőre, szirénára, informáld a társaidat is!
- Ne telefonálj, csak segélykérési céllal!
- Ha az épületben kell maradni, gyűjts vizet a rendelkezésre álló edényekbe, kádba, mosdóba!
- Gondolj a társaid szükségleteire is!
- Kövesd a katasztrófavédelem illetékesei által adott utasításokat!
- Ne hallgass rémhírekre, ne terjeszd azokat!
- Bízz azokban, akik felkészültek a védelmedre, és érted is vállalják a veszélyt!

Szabályok kitelepítésre

- Öltözz rétegesen, kényelmesen, nadrágot, sapkát is végy magadra!
- A csomagot hátizsákban vagy válltászában vidd, kezeid maradjanak szabadon!
- Oltsd ki a nyílt lángot!
- Zárd el és kapcsold ki a gázt, villanyt, vizet ha elhagyod a lakást, és zárd az ajtókat, ablakokat is!
- Kitelepítéskor a megadott gyülekezőhelyet gyalog közelítsd meg!
- Védj a fejed, arcod, szemed és szükség esetén a szabad bőrfelületet is! Nedves ruhával védekezhetsz a gázok és a füst ellen.
- Csoportosan közlekedj, hogy segíthessetek egymáson!
- A sérülteket, gyerekeket, időseket segítsd!
- A gyülekezőhelyen várd meg a további utasításokat!

Szabályok földrengésre

- Ha nincs beomolva a bejárat, azonnal menj a szabadba, de ne használd a liftet!
- Kivonuláskor őrizd meg a nyugalmad, ne tolakodj!
- Az épületek közelében ne tartózkodj, mert rád dőlhetnek a falak!
- Az út közepén haladj, ügyelj arra, hogy leszakadt elektromos vezetékekhez ne érh, kerüld a beszakadt gödröket!
- Ha nem tudsz kijutni az épületből, véd magad az esetleg lehulló tárgyak ellen! Keress menedéket az épület szilárd belső helyiségeiben, akár egy erős asztal alatt, kerüld a dőlésveszélyes tárgyak, ablakok közelségét!
- Ha tűz keletkezik, próbáld azonnal eloltani, lokalizálni!

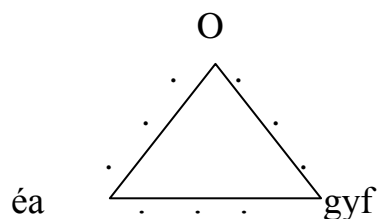
Alapismeretek a tűzről

A tűz az emberiség jótevője, tűz nélkül nem lenne élet. A tűz azonban veszélyeket is rejteget magában, ezért meg kell tanulnunk a „tűzszelídítés” szabályait. Mindenek előtt a tűz veszélyeit, a tűzgyújtás szabályait, a tűz megelőzés módját, majd a tűzoltás, segítségkérés, menekülés módjait.

A tűz veszélyei:

A tűz égési sérülést okoz, melynek következtében komoly fájdalom lép fel, a vér besűrűsödik, hiszen az erek falán kilép a vérplazma. A sérült sokkos állapotba kerülhet, ami életveszélyes. Az égési felületen a bőr folytonossága megszakad, a bőr gyakran el is hal. Ez fertőzést okozhat. Az égés kísérőjelensége a füst. A füst akadályozza a szövetek oxigénellátását, megégeti a légutakat, tüdőkárosodást okoz. A füstmérgezést fulladásos halálhoz vezethet. A tűz éghet lobogva, de éghet csendesen. Erre azt mondjuk, hogy parázslík. A színéből következtethetsz a hőfokára: a sötét vörös színű láng 500, a fehér láng 1500 ° C körüli hőmérsékletű. Mindig füst kíséri. A láng a tűz „árulója”. Megtudjuk belőle a tűz nagyságát és azt, hogy mi ég. A műanyag zöldes, a fa vöröses barna, az olaj vörös lánggal ég.

A **tűzháromszög** a tűz keletkezésének feltételeit tartalmazza. Jól mutatja, hogy a tűzhez oxigén, éghető anyag és valamilyen gyújtóforrás kell.

Ha bármelyik hiányzik, nem keletkezhet tűz. A tűzhöz ugyanis egy időben és egy térben mindháromnak jelen kell lennie. Hogyan szüntethetjük meg a tüzet? A tűzháromszög valamelyik oldalát kell megszüntetnünk. Tehetjük ezt az éghető anyag eltávolításával, hőmérsékletének csökkentésével, az oxigén elvonásával.

Oxigénelvonás

A tűz éghető anyagokkal táplálkozik, de az „emésztéséhez” oxigénre van szüksége. Ha elzárjuk az oxigént, nem ég tovább. Kisebb tüzeknél megtehetjük ezt vizes pokróccal, az ajtónyílást lezárhatjuk takaróval. Nagyobb tüzeknél a tűzoltók az égő anyag tulajdonságainak megfelelő anyaggal (porral, habbal) árasztják el az égő felületet.

Az éghető anyagok eltávolítása

. Kisebb tárgy égése esetén, egyszerűbb, ha az égő tárgyat visszük ki, távolítjuk el az éghető anyagok környezetéből. Ha nem tápláljuk a tüzet, nem tud tovább égni. Nagy erdőtüzeknél gyakran csak úgy tudják megakadályozni az egész erdő leégését, a tűz tovaterjedését, hogy a tűz útjából egy egész erdősávot kivágnak, vagy ellentüzet gyújtanak. Gabona égésénél az égő terület körül védőszántást végeznek, ez a földszáv zárja el az éghető anyagot a tüztől.

Hőmérséklet csökkentése

A tüzet úgy is megszüntethetjük, hogy az éghető anyag hőmérsékletét a gyulladási pont alá csökkentjük. A tűzoltók az égő tárgyakat és azok környezetét kitartóan locsolják. Azért teszik, mert a nedves, lehűtött anyag nehezen gyullad meg.

Tűzmegelőzés

A tűzmegelőzés nagyon fontos tevékenység, hiszen segítségével kiküszöbölhető az ellenőrizhetetlen tüzek keletkezése. Az anyagi javak és az emberélet védelmét szolgálja.

Lépcsői:

- Akadályozzuk meg a tűz keletkezését!
- Szüntessük meg a tűz terjedésének feltételeit!

- Gondoskodjunk a menekülési útvonalról! Tartsuk szabadon a közlekedési utakat, folyosókat, lépcsőházakat, teraszokat!
- Jelezzük a tüzet! A tűz keletkezését jelenteni kell a tűzoltóságnak, hogy minél hamarabb a segítségünkre siessenek. Ők meg tudják állapítani a tűz keletkezésének okát és a legmegfelelőbb módszerrel tudják eloltani azt. Kapcsolatban állnak a mentőkkel, szükség esetén riasztani tudják őket. Még az eloltott tüzekeket is be kell jelentenünk, hiszen nem tudhatjuk, hogy nem történik-e újragyulladás.

Segítségkérés, menekülés

Tűz esetén azonnal kérjünk segítséget, értesítsük a tűzoltóságot a **105**-ös hívószámon. Díjtalanul lehet hívni őket, munkájuk is díjtalan. Ha nincs telefon a közelben, bármilyen más módon lehet jelezni a tüzet: kolomp, sziréna, autóduda, kiabálás, stb. Az természetes, hogy a tűz látványa mindenkit megrémít. Ha hagyjuk, hogy ez az érzés elhatalmasodjon rajtunk, képtelenek leszünk cselekedni. Erőltessünk magunkra nyugalmat, igyekezzünk minél pontosabban megállapítani, hogy mi történt.

Mit kell közölni telefonáláskor?

- Mi történt? (Ha tudjuk...)
- Hol történt?(Pontos cím vagy tájékozási pont megadása)
- Mit veszélyeztet?
- Vannak-e sérültek?
- Szükség van-e valamilyen speciális eszközre, vagy szervezetre?
- Ki a bejelentő?

Hogyan tovább?

Próbáljuk végiggondolni, mi lehet a helyzet leghelyesebb megoldása. Mindig a helyzetértékelésünktől függ, hogy milyen további lépéseket teszünk: Döntésünk attól is függ, hogy egyedül kell megküzdenünk a helyzettel vagy van segítségünk. Ilyenkor gyorsan beszéljük meg a lehetséges variációkat és határozzuk meg ki mit csinál.

Néhány jó tanács:

- Az apróbb tüzekeket megkísérelhetjük eloltani (lásd később);
- Ha a ruházatunk gyullad meg, mindig tegyünk kísérletet az eloltására: hempereljünk a földre, csavarjuk magunkat takaróba, nagyobb kabátba;

- Igyekezzünk megakadályozni azt, hogy huzat keletkezzen, mert ettől még nagyobb lángra lobbanhat az égő tárgy;
- Lehetőleg tegyünk az arcunk elé vizes zsebkendőt, sálát vagy egyéb szűrésre alkalmas textíliát, szalvétát, hogy minél kevesebb füstöt lélegezzünk be;
- Amennyiben a helyzetértékelésünk alapján a tűz nem oltható el saját erőből, meneküljünk el a tűz közeléből;
- Meneküléskor segítsük kisgyermekeket, időseket;
- Ha a tűz elérte a menekülési útvonalat (folyosót, lépcsőházat), lehajolva, esetleg négykézlábra ereszkedve kell közlekedni, mert lenn több oxigén van, mint fönn;
- Nagyobb az esélyünk a sérülésmentes menekülésre, ha nedves ruhába, takaróba csavarjuk magunkat;
- Ha kisgyermeket mentünk, vegyük a karunkra, takarjuk le az arcát vizes textíliával. Ennek kettős haszna lehet, védjük az égési sérüléstől, és nem kell az ellenállásával küzdenünk, mert nem látja, hogy a tűzön visszük keresztül;
- Várjuk meg a tűzoltókat, tájékoztassuk őket precízen a tűzről és az esetleges veszélyforrásokról. (nem látható lépcső, lógó konnektorok stb.).

Az oltás

Már tudjuk, mit kell tennünk, hogy a tűz elaludjon. Vizsgáljuk meg közelebbről az oltási módokat, hiszen csak akkor tudjuk a legcélravezetőbb oltási módot kiválasztani, ha ismerjük azokat. Oltani lehet: vízzel, tűzoltóporokkal, tűzoltóhabokkal, tűzoltógázokkal, homokkal.

A víz kiváló segítőnk. Viszonylag gyorsan és könnyen elérhető. Az égő felületre jutva elpárolog, gőz lesz belőle. Víz barátunk gőz formájában már el is illan. Teheti, mert nekünk ezzel már segített, hiszen a gőzfejlődés hőelvonással jár. Ráadásul a gőzzé alakulva a víz térfogata is megnő, akadályozza az oxigén odajutását a tűzhez. Az égő felület lehűl, nem jut oda elég oxigén, a tűz elalszik. Vannak azonban anyagok, amelyeket tilos vízzel oltani:

- elektromos berendezéseket;
- karbidot;
- égő zsírt, olajat, benzint;

- izzó vagy olvadt fémeket;
- tömény savakat.

A **tűzoltóhab** egy speciális keverék, amelynek összetevői a víz, a levegő és habképző anyag. Hatását úgy fejtik ki, hogy lehűti az égési felületet és elzárja a levegő útját. Vezeti az áramot, ezért tilos vele elektromos berendezés, készülék tűzét oltani.

A **tűzoltóporok** oltóhatásukat azzal fejtik ki, hogy a por bomlik, lehűti égésfelületet, elszigeteli az égő anyagot az oxigéntől. Ilyen porok vannak a kézi tűzoltó készülékekben. Gázokat, éghető folyadékok tűzét oltjuk vele.

A **tűzoltógázok**, speciális, nem éghető gázok. Oltóhatásukat úgy fejtik ki, hogy „megtámadják” a tűz legértékesebb elemét, az oxigént és felhígítják azt. A megritkult oxigén nem képes táplálni a tüzet. (nitrogén, széndioxid, stb.)

Az **oltóhomok** kiváló oltóanyag. Jó lenne, ha minden család tárolna 2-3 kg-os zacskóban otthon homokot. A homokkal való oltás legtöbbször eredményes, de hatékonysága attól is függ, hogyan oltunk vele. ajánlatos a tűz góciát beszórni vele, mert a láng és a füst szórása bizony csekély eredményt hoz.

A tűzoltás „házi” módjai:

- Letakarás,
- csapkodás,
- vízspriccelés,
- vízöntés,
- homok rászórása,
- eltaposás,
- oltás kézi tűzoltó készülékkel.

„Túlélési” terv az intézményi egységek részére:

- Legyen egy állandó telefonlista a telefon közelében a legfontosabb telefonszámokkal (tűzoltóság, rendőrség, mentők);
- Készítsünk menekülési tervet az intézményi egységről és annak környékéről. Próbáljuk ki a menekülést több útvonalon. A terv készüljön olyan esetre, amikor többen vannak az intézményben, és olyan esetre is, amikor kevesen. Próbálják ki mindkettőt,

- Beszéljük meg, hogy menekülés esetén hol találkozik a csoport,
- Minden intézményben legyen tűzoltó készülék, gyakoroljuk a használatát,
- A menekülési tervet próbáljuk ki sötétben is, hiszen tűzeseteknél gyakran marad áram nélkül az intézmény,
- Ismerkedjünk meg az ablakon, erkélyen való menekülés lehetőségeivel, buktatóival,
- Gyakoroljuk a földön hempergést arra az esetre, ha meggyulladna a ruhánk;
- Gyakoroljuk, mit teszünk, ha a lépcsőház füsttel telítődött, de a helyiség még nem. Ilyenkor válasszunk más utat vagy maradjunk az épületben, de az ablakon keresztül jelezzük a külvilágnak, hogy a mentésre várunk. Gyakoroljuk a különböző mentési módokat!;
- Sohase menjünk vissza az égő épületbe semmiért;
- Tűzesetnél ne késlekedjünk állatok vagy értékes tárgyak mentésével; az intézményben erre kijelölt csoport van,
- Gyakoroljuk, hogy mit tegyünk, ha betör a terembe, irodába, stb. a tűz. A tülekedés, tolongás, fejvesztett rohangálás sok ember halálát okozta már, őrizzük meg a nyugalmunkat,
- Soha ne ugorjunk ki! Már sok embert kimentettek létrával azután, hogy mások a halálba ugrottak. Ha nincs más lehetőség, két kézzel kapaszkodva lógjunk ki az ablakon, így az esési távolság majdnem 2 méterrel rövidebb lesz. Az első emeletnél magasabbról nem tanácsos leugrani, mert az életünkbe kerülhet,
- Helyezkedjünk el a tűztől legtávolabb lévő helyen,
- Szigeteljük el vizes takaróval, törölközővel az ajtót, szükség esetén locsoljuk is,

3. KIK SEGÍTENEK?

A Kat.-ban meghatározták a katasztrófák elleni védekezés irányítását és megnevezték a katasztrófavédelem végrehajtását végző és közreműködő szerveket és azok feladatait,

A katasztrófavédelemben résztvevők köre:

- a polgári védelmi kötelezettség alapján létrehozott polgári védelmi szervezetek,
- a hivatásos katasztrófavédelmi szervek,
- a hivatásos önkormányzati tűzoltóságok,
- a gazdálkodó szervezetek,
- a Magyar Honvédség,
- a Határőrség,
- a rendvédelmi szervek (Rendőrség, Vám- és Pénzügyőrség, Büntetésvégrehajtás),
- az Országos Meteorológiai Szolgálat,
- az Országos Mentőszolgálat,
- az Állami Népegészségügyi és Tisztiorvosi Szolgálat,
- az önkéntesen résztvevő társadalmi és karitatív szervezetek, a civil és az erre a célra létrehozott köztestületek,
- az állami szervek és az önkormányzatok.

Fontosabb telefonszámok:

- A tűzoltóság telefonszáma: 105
- A mentők telefonszáma: 104
- A rendőrség telefonszáma: 107
- A megyei katasztrófavédelmi igazgatóságok, a polgári védelmi kirendeltségek telefonszámai:

1.	Baranya Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság	
	Polgári Védelmi Kirendeltség Mohács	
	Polgári Védelmi Kirendeltség Siklós	
	Polgári Védelmi Kirendeltség Szigetvár	
	Polgári Védelmi Kirendeltség Pécs	
2.	Bács-Kiskun Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság	
	Polgári Védelmi Kirendeltség Baja	
	Polgári Védelmi Kirendeltség Kalocsa	
	Polgári Védelmi Kirendeltség Kecskemét	
	Polgári Védelmi Kirendeltség Kiskőrös	
	Polgári Védelmi Kirendeltség Kiskunfélegyháza	
	Polgári Védelmi Kirendeltség Kiskunhalas	
3.	Békés Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság	
	Polgári Védelmi Kirendeltség Békéscsaba	
	Polgári Védelmi Kirendeltség Orosháza	
	Polgári Védelmi Kirendeltség Szeghalom	
4.	Borsod-Abaúj Zemplén Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság	
	Polgári Védelmi Kirendeltség Miskolc	
	Polgári Védelmi Kirendeltség Encs	
	Polgári Védelmi Kirendeltség Kazincbarcika	
	Polgári Védelmi Kirendeltség Sárospatak	
	Polgári Védelmi Kirendeltség Tiszaújváros	
5.	Csongrád Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság	
	Polgári Védelmi Kirendeltség Hódmezővásárhely	
	Polgári Védelmi Kirendeltség Szeged	
	Polgári Védelmi Kirendeltség Szentés	
6.	Fejér Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság	
	Polgári Védelmi Kirendeltség Dunaújváros	
	Polgári Védelmi Kirendeltség Székesfehérvár	

7.	Győr-Moson-Sopron Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság	
	Polgári Védelmi Kirendeltség Győr	
	Polgári Védelmi Kirendeltség Mosonmagyaróvár	
	Polgári Védelmi Kirendeltség Sopron	
8.	Hajú-Bihar Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság	
	Polgári Védelmi Kirendeltség Debrecen	
	Polgári Védelmi Kirendeltség Hajdúböszörmény	
	Polgári Védelmi Kirendeltség Hajdúszoboszló	
9.	Heves Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság	
	Polgári Védelmi Kirendeltség Eger	
	Polgári Védelmi Kirendeltség Gyöngyös	
10.	Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság	
	Polgári Védelmi Kirendeltség Jászberény	
	Polgári Védelmi Kirendeltség Kunszentmárton	
	Polgári Védelmi Kirendeltség Szolnok	
	Polgári Védelmi Kirendeltség Tiszafüred	
11.	Komárom-Esztergom Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság	
	Polgári Védelmi Kirendeltség Esztergom	
	Polgári Védelmi Kirendeltség Komárom	
	Polgári Védelmi Kirendeltség Tatabánya	
12.	Nógrád Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság	
	Polgári Védelmi Kirendeltség Balassagyarmat	
	Polgári Védelmi Kirendeltség Salgótarján	
13.	Pest Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság	
	Polgári Védelmi Kirendeltség Cegléd	
	Polgári Védelmi Kirendeltség Gödöllő	
	Polgári Védelmi Kirendeltség Monor	
	Polgári Védelmi Kirendeltség Ráckeve	
	Polgári Védelmi Kirendeltség Százhalombatta	
	Polgári Védelmi Kirendeltség Szentendre	

	Polgári Védelmi Kirendeltség Budaörs	
	Polgári Védelmi Kirendeltség Vác	
14.	Somogy Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság	
	Polgári Védelmi Kirendeltség Barcs	
	Polgári Védelmi Kirendeltség Kaposvár	
	Polgári Védelmi Kirendeltség Marcali	
	Polgári Védelmi Kirendeltség Siófok	
15.	Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság	
	Polgári Védelmi Kirendeltség Fehérgyarmat	
	Polgári Védelmi Kirendeltség Kisvárd	
	Polgári Védelmi Kirendeltség Mátészalka	
	Polgári Védelmi Kirendeltség Nyíregyháza	
	Polgári Védelmi Kirendeltség Vásárosnamény	
	Polgári Védelmi Kirendeltség Záhony	
16.	Tolna Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság	
	Polgári Védelmi Kirendeltség Dombóvár	
	Polgári Védelmi Kirendeltség Paks	
	Polgári Védelmi Kirendeltség Szekszárd	
	Polgári Védelmi Kirendeltség Tamási	
17.	Vas Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság	
	Polgári Védelmi Kirendeltség Körmend	
	Polgári Védelmi Kirendeltség Sárvár	
	Polgári Védelmi Kirendeltség Szombathely	
18.	Veszprém Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság	
	Polgári Védelmi Kirendeltség Ajka	
	Polgári Védelmi Kirendeltség Balatonfüred	
	Polgári Védelmi Kirendeltség Pápa	
	Polgári Védelmi Kirendeltség Várpalota	
	Polgári Védelmi Kirendeltség Veszprém	
19.	Zala Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság	
	Polgári Védelmi Kirendeltség Lenti	
	Polgári Védelmi Kirendeltség Nagykanizsa	
	Polgári Védelmi Kirendeltség Zalaegerszeg	

4. MINTA „AZ INTÉZMÉNYEK PREVENCIÓS PROGRAMJÁNAK FŐBB RÉSZEI” C. FEJEZET 7. PONTJA ÖSSZEÁLLÍTÁSÁHOZ

Sokféle veszélyhelyzet van, így nagyon nehéz egységes cselekvési programot kialakítani az elhárításukra. A helyzet még bonyolultabbá válik, ha a veszélyek kombinált formában jelentkeznek (pl. szertárban robbanás tűzzel, stb.) Néhány lépés azonban jól rögzíthető, amelyeket be lehet építeni a Prevenziós Programba.

A következőkben a Tiszaújvárosi Általános Iskola által készített iskolai cselekvési programot adom közre. E mintát mindenki a helyi sajátosságoknak megfelelően átdolgozhatja. Az egészségügyi, szociális, művelődési és egyéb intézmények is ötletet meríthetnek belőle. Ezen intézményeknek a látogatók, ügyfelek, olvasók stb. mentése mellett a dokumentáció és a vagyontárgyak mentési lépéseit is be kell építeniük.

Árvíz, gátszakadás

Felelős	
Riasztás: Az árvizek jellemzői, hogy viszonylag lassan alakulnak ki, heves esőzések után. Ezek észlelhetők meteorológiai és árvízi jelentésekből. Hirtelen következik be a gátszakadás, aminek a jelzése szinte lehetetlen. A gátszakadás után a szökőár gyorsan bekövetkezik. Teendők: A riasztási lánc indítása Gyülekezés	Igazgató Igazgató-helyettes
Kitelepítés, kimenekítés (befogadás) Amennyiben a folyó vízszintje rohamosan nő, elrendelhetik a hatóságok a kitelepítést, ha ez iskolaidő alatt történik, a kitelepítés szervezett, gyors lebonyolítása az iskola feladata. Sorrend: a) A tanulók, dolgozók riasztása. Létszámenőrzés. b) Ruhájukat, kézipoggyászukat vegyék magukhoz (más értéküket vigyék a legfelső emeletre, a tantermekbe, ha az idő engedi).	IPM felelős pedagógus Osztályfőnök IPM felelős pedagógus osztályfőnök

<p>c) Csoportbeosztásuknak megfelelően álljanak sorba, várva a kitelepítésre. Csoportbeosztás: 4 csoport</p> <p>Létszám: I. csoport 1-2-3. Osztályok II. csoport 4. Osztály Gazdasági, technikai dolgozók III. csoport 5-6. osztályok + osztályfőnök IV. csoport 7-8 osztályok + osztályfőnök</p> <p>Az iskolában tartózkodó tanárok, akik nem osztályfőnökök az I-es és a IV-es csoportokkal távoznak és segítik a tanulók kitelepítését.</p> <p>Anyakönyvek, naplók, dokumentációk terv szerinti mentése, gépkocsi riasztás</p>	<p>osztály nélküli pedagógus</p> <p>Osztályfőnök</p> <p>IPB felelős pedagógus</p> <p>Igazgató-helyettes</p>
---	---

<p>Kimenekítés Ha az esemény hirtelen következik be, előrejelzés nélkül. Zökkenőmentességének egyik záloga a gyorsaság és a fegyelmezettség. Csoportonként: felmenő rendszerben: 1-2-3.... Betegek, mozgássérültek segítése (ki-jelölt tanulók, tanárok) Amennyiben a víz körülvette az iskolát, az iskolában tartózkodók az első és második emeletre húzódnak. Mentés ablakon át illetve a tetőről történik. Nyílászárók bezárása, áramtalanítás, stb. Anyakönyvek, dokumentáció mentése</p>	<p>Osztályfőnök, nagyobb tanulók, osztálytársak, tanárok</p> <p>Gondnok, gazdasági dolgozók, igazgató-helyettes</p>
<p>Elsősegélynyújtás: Szükség szerint a betegek összegyűjtése, gondozása, nyugtatása, mentő hívása</p>	<p>Vöröskeresztes tanár-elnök</p>
<p>Vagyonvédelem: Anyakönyvek, naplók, iratok, számítógépek, nagy értékű berendezések elzárása a legfelső emeleten</p>	<p>Gazdasági dolgozók, férfi kollégák, tanárok</p>
<p>További intézkedések: A tanulók beszállásolása, ellátásuk megszervezése (élelem, takarók)</p>	<p>IPM felelős pedagógus</p>

	Igazgató Igazgató-helyettes
Kapcsolattartás, tájékoztatás: Iskolán belül, iskolán kívül (polgármester, védelmi bizottság, befogadó intézmények)	Iskolatitkár, koordinátor

Földrengés

	Felelős
Riasztás: Hirtelen következik be, előrejelzés nélkül. Az életmentés záloga a gyorsaság és a fegyelmezettség Teendők: Az épület azonnali elhagyása (a kimenekítéshez hasonló rendben)	Osztályfőnök, nagyobb tanulók, osztálytársak, tanulók
Elsősegélynyújtás Szükség szerint, a sérültek összegyűjtése, gondozása, nyugtatása, mentő hívása	Vöröskeresztes tanár-elnök
További intézkedések: A tanulók egy helyen tartása. Az épületbe tilos visszamenni.	IPM felelős pedagógus
Kapcsolattartás, tájékoztatás Iskolán kívül (polgármester, védelmi bizottság)	Iskolatitkár, koordinátor

Szélvihar

	Felelős
Riasztás, tájékoztató: Meteorológiai jelentések figyelése, szélmérő műszer leolvasása, rendkívüli hidegállapot érzékelése. Viharkatasztrófiával 9-es szélerősségnél kell számolni. Ez a szélerősség kb. 20 m/s, azaz 72 km/h szélerősségnek felel meg. Hirtelen alakulhat ki.	IPM felelős pedagógus
Intézkedés, bemenekítés: A tanulók a szabadban nem tartózkodhatnak, az iskola épületét a vihar elmúltáig nem hagyhatják el. Létszámellenőrzés. Nyílászárók bezárása, törött üveg eltávolítása. Ügyelet szervezése a vihar elvonultáig: bejárók és délutáni résztvevők számára hazaszállításuk megszervezése.	Ügyeletes tanár Osztályfőnökök tanulók

Elsősegélynyújtás: Szükség esetén.	
Kapcsolattartás: Áramkimaradásra, távbeszélő berendezések, épületrészek megrongálódására kell számítani	Iskolatitkár Ügyeletes tanár

Erős téli havazás, fagyás

	Felelős
Riasztás: Időjárás jelentések előre jelezhetik, de egy délelőtt (du.) folyamán is bekövetkezhet a rendkívüli, ideiglenes állapot. A helyi és országos adók nyomon követése, útinform jelentése	IPM felelős pedagógus
Bemenekítés: Minden tanuló, dolgozó az iskola épületében tartózkodjon. Létszámellenőrzés. Nyílászárók bezárása. Járdák jégtelenítése, hó eltakarítása. Szülők kíséretében a tanulók hazaengedhetők, ha a hóeltakarítás is megtörtént. Egyedül nem távozhatnak az iskolából a tanulók! Ügyelet szervezése: éjszaka is. A bejáró tanulók, dolgozók elszállásolása, ellátása (élelem, takarók, laticel biztosítása, tisztálkodás biztosítása, orvosi ellátás biztosítása, osztályterem vagy tornaterem szálláshelyé alakítása.	Osztályfőnök Gondnok Osztályfőnök Napközis nevelők Bejáró tanárok Koordinátor
Elsősegélynyújtás: Szükség esetén betegszobában (tanteremben kialakítva). Mentő hívása.	Vöröskeresztes tanár-elnök
Kapcsolattartás: Iskolán belül, iskolán kívül (szülők tájékoztatása, stb.).	Iskola titkár IPM felelős pedagógus

Épülettűz és robbanás

	Felelős
<p>Riasztás:</p> <p>a) Füstjelző működésbe lépése után elektromos csengőn keresztül a tűz jelzése. Áramkimaradás esetén a gyakorlati képzés során megismertetett eszközzel történő tűzjelzés (hagyományos csengő, vasdarab).</p> <p>b) Tűzoltóság, mentők értesítése (105, 104). Pontos helyszín, cím megadása</p>	<p>IPM felelős pedagógus</p> <p>Iskolatitkár</p>
<p>Kimenekítés, mentés</p> <p>A riasztással egyidőben meg kell kezdeni a tanulók és dolgozók kimenekítését az épületből.</p> <p>Sorrend, útvonal: a gyakorlati képzésen begyakorolt módon („a legközelebbi kijárat” elvét módosíthatja a tűzfészek elhelyezkedése, A, B, C, D variánsok).</p> <p>Külön figyelem: a betegek és a mozgáskorlátozottak kimenekítésének, mentésének segítése. Higgadt, nyugodt magatartás tanúsítása, a pánik hangulat megelőzése, de ugyanakkor gyors cselekvés szükséges.</p> <p>Bennrekedt osztályoknál: ajtórés eltömése ruhával, jelzés az ablakból, a tanulók megnyugtatósa.</p> <p>Mentés: A tűzoltók megérkezéséig csak akkor, ha önmagunkat nem veszélyeztetjük!</p>	<p>Órát tartó nevelők</p> <p>Koordinátor</p> <p>Tanulók Osztályon belül órát tartó nevelők</p>
<p>Elsősegélynyújtás:</p> <p>Sérült, beteg személyek felkutatása, összegyűjtése, elkülönített helyen történő elhelyezése (az udvari rakárban). Ellátása: nyugalomba helyezésük, steril takarók, kötszerek, arcmaszkok használata a mentők megérkezéséig. Fájdalomcsillapító gyógyszerek használata.</p>	<p>Vöröskeresztes tanár-elnök + az iskolában tartózkodó, de nem órát tartó tanárok</p>
<p>További intézkedések:</p> <p>A kimenekített tanulók létszámának, névsorának ellenőrzése (osztályonként, és utána összesítés).</p> <p>A tanulók átmeneti biztonságos elhelyezése a szomszédos iskola aulájában, vagy más intézményben. Ideiglenes ellátás megszervezése: élelem, takaró biztosítása.</p> <p>Bejárók hazaszállításának megszervezése.</p>	<p>Osztályfőnökök Igazgatók, igazgatóhelyettesek</p>
<p>Mentesítés:</p> <p>Az épület áramtalanítása, a tűzháromszög megtörése.</p>	

<p>Kapcsolattartás: Iskolán kívül (szülők, sajtó tájékoztatója) iskolán belül</p>	<p>Iskolatitkár Gondnok, gazdasági dolgozók Igazgatók, igazgatóhelyettesek IPM felelős pedagógus</p>
--	--

Mérgező vegyi anyagok szabadba jutása

	Felelős
<p>Riasztás: KATASZTRÓFA-RIADÓ sziréna jelének észlelésekor a helyi és országos adók adásának nyomon követése. A TV, a hangszóró közleményeinek figyelése, utasításuknak megfelelő óvintézkedések végrehajtása.</p>	<p>IPM felelős pedagógus IPM tagjai</p>
<p>Bemenekítés:</p> <p>a) A szirénajel azonosítása után minden tanulót, dolgozót az épületbe, osztályterembe kell küldeni. A szabadban nem tartózkodhat senki!</p> <p>b) Minden nyílászárót gondosan be kell zárni, amennyire lehet az épületet hermetikussá kell tenni (reluxák, függönyök behúzása, nyílások eltömése). Ajtók őrzése.</p> <p>c) A szellőző berendezéseket ki kell kapcsolni.</p> <p>d) Nyugodt, higgadt magatartás tanúsítása, pánik hangulat megelőzése, a tanulók megnyugtatósa. Létszámellenőrzés.</p> <p>e) Egyéni védelem: testünk bőrfelületének minél nagyobb arányban ruhával történő védelme. Légzésvédő készülék, biomaszk kiosztása, szükség-védőeszköz kiosztása.</p>	<p>Ügyeletes nevelők</p> <p>Iskolában tartózkodó dolgozók</p> <p>Gondnok, gazdasági dolgozók Osztályfőnök</p> <p>Osztályfőnök</p>
<p>Elsősegélynyújtás: Szükség szerint osztályból kialakított betegszoba üzemeltetése. Egészségügyi panaszok esetén az iskolaorvossal, illetve ügyeletes orvossal történő konzultálás, teendők megbeszélése. Mentők hívása.</p>	<p>Vöröskeresztes tanár-elnök</p>

<p>További intézkedések:</p> <p>További utasítások, információk figyelése és betartása a mérgező vegyi anyagra és a környezetre vonatkozóan.</p> <p>Tájékoztatás a vegyi anyagok veszélyességi jellemzőiről, tennivalókról.</p>	<p>Igazgató, igazgató-h. IPM felelős pedagógus</p> <p>Kémia tanár</p>
<p>Kimenekítés:</p> <p>Amennyiben a kimenekítés elkerülhetetlen, a kimenekítést végre kell hajtani.</p> <p>Sorrend:</p> <p>A menekülőkámzsák, védőleplek kiosztása. Korosztály szerinti kimenekítés.</p> <p>(Amennyiben nincs megfelelő számú menekülőkámzsa, a tanulók (osztályonkénti) csoportba bontása szükséges és a védőeszköz visszaszállításával és újra felhasználásával oldható meg a további kimenekítés. A folyamatos szabadban való tartózkodáshoz (szállítás) gázálcot kell viselni, amelyet igényelni kell. Létszámellenőrzés.</p>	<p>IPM felelős pedagógus</p> <p>IPM felelős ped. Osztályfőnök</p> <p>Férfi pedagógus Osztályfőnök IPM felelős ped. IPM felelős ped.</p>
<p>Kapcsolattartás:</p> <p>Iskolán kívül és iskolán belül rádiótelefonon keresztül.</p> <p>Veszély elmúltával a tanulók hazaengedése, a bejárók hazaszállításának megszervezése.</p>	<p>Igazgató, igazgató-h. Osztályfőnök Koordinátor</p>

Nukleáris veszélyhelyzet

	Felelős
<p>Riasztás:</p> <p>Katasztrófa-riadó jelzése</p> <p>További tájékozódás a médiák adataiból</p>	<p>IPM felelős ped. Igazgató, igazgató-h.</p>
<p>Kimenekítés:</p> <p>Sorrend:</p> <p>Létszámellenőrzés</p> <p>Felöltözés (bőrvédelem miatt)</p> <p>Egyéni védőeszköz (légzésvédő) és védőcsomag, túlélési készlet magunkhoz vétele.</p> <p>Kicsik, betegek segítése.</p> <p>Az épület áramtalanítása, fűtés kikapcsolása, nyílászár-</p>	<p>IPM felelős ped. Osztályfőnök</p> <p>Szabad nevelők Osztályfőnök</p>

<p>rók bezárása, élelem elzárása. Csoportonkénti folyamatos és gyors kimenekítés. Nukleáris kárterületen a begyakorolt magatartás szabályainak betartása (tárgyak érintése, por felverése, evés, ivás, védőeszköz levétele, stb. TILOS!) Jódprofilaxis – csak központi elrendelésre kezdhető el. Ellátás megszervezése. Külső segítség, tájékoztatás igénybevétele.</p>	<p>Tanárok, tanulók Gondnok Gazdasági dolgozók Osztályfőnök IPM felelős ped. IPM felelős ped. Osztályfőnök Szabad nevelők Igazgató, igazgató-h.</p>
<p>Elsősegélynyújtás: Legfőbb feladat:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) Különböző sebek, vérzések, sérülések ellátása. b) Légzési akadály esetén a légutak szabaddá tétele. c) Sugárbetegség megelőzését, illetve az esetleg már fellépett súlyos tünetek enyhítését célzó eljárások elvégzése. d) Jódprofilaxisra irányuló tevékenység. 	<p>Vöröskeresztes tanárelnök</p>
<p>Kapcsolattartás: Iskolán belül és kívül (külső segítség várása)</p>	<p>Iskolatitkár IBM felelős ped. Igazgató, igazgató-h.</p>
<p>Riadó elmúlta: Ha meggyőződünk a veszélytelen távozási lehetőségről, az iskolát szervezeten és rendben kell elhagynunk.</p>	<p>Osztályfőnök IBM felelős pedagógus Szabad nevelők</p>

5. SEGÉDANYAGOK, KÖNYVEK A FELKÉSZÍTÉSHEZ

Szerző	Cím
Nemeskényi Antal:	Általános Természet-földrajz, Nemzeti Tankönyvkiadó
Dr. Jakucs László:	A Föld külső erői, Mozaik Oktatási Stúdió
Borsy Zoltán:	Általános Természetföldrajz, Nemzeti Tankönyvkiadó
Nánási Pál:	Árvíz esetén (is) jól jön, Polgári védelmi felkészítés az oktatási intézményekben, Iskolavezetés 1998.
Sütőné Koczka Á.	Segédlet Iskolai Biztonsági Program kialakításához, A Pedagógus Szakma megújítása Project
Ispán Jánosné:	Az iskola Biztonsági Programja, Általános és Művészeti Iskola, Pedagógiai Szakszolgálat, Tiszaújváros
Csábrági László:	Ismeretek veszélyhelyzetekről, a Polgári Védelemről és a katasztrófák hatása elleni védelemről, Magyar Katasztrófavédelmi Alapítvány
Veresné H. Júlia:	Felkészítők könyve, BM OKF 2001
Szitányiné-Jádi-Heizler:	Tanári kézikönyv az általános iskolák számára készült „Tűzre, vízre vigyázzatok...” című munkafüzetekhez BM TOP 1998.
Szitányiné Siklósi Magdolna:	Tűzre, vízre vigyázzatok c. munkafüzet-sorozat 6-14 éves korig
Veresné H. Júlia:	Felkészítők Könyve BM OKF 2001
Albrechtné-Dr.Déri-Gál:	Ajánlás a kulturális javak megóvásához rendkívüli körülmények között, MKM.1995.

- az **1996. évi XXXI. törvény** a tűz elleni védekezésről, a műszaki mentésről és a tűzoltóságról;
- az **1996. évi XXXVII. törvény** a Polgári Védelemről;
- az **1999. LXXIV. törvény** a katasztrófák elleni védekezés irányításáról, szervezetéről és a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védekezésről;
- a **30/1996.(XII. 6.) BM rend.** a tűzvédelmi szabályzat készítéséről. Módosítva: a 33/1999. (IX. 24.) BM rendelettel;
- a **27/1997. (VII. 15.) MKM. rend.** a kulturális és oktatási ágazat polgári védelmi feladatairól;
- a **72/1999. (XII. 06.) K. rend.** a katasztrófa és veszélyhelyzeti tervekről (könyvtáraknak, múzeumoknak, egészségügyi intézményeknek);
- a **29/2000. (X. 30.) EüM rend.** Az egészségügyi intézmények katasztrófa-terveinek tartalmi követelményeiről,
- **4/1993. MKM utasítás** (Műv. K. 28.) a Tűzvédelmi Szabályzat kiadásáról.

6. KATASZTRÓFA-KALAUZ

A katasztrófák nem kímélték és ma sem kímélik az emberiséget. Pusztít a hurrikán, tombol a szélvihar, földrengések döntenek romba városokat.

Néhány példa a súlyosabb katasztrófák közül:

Ausztria

1954. lavinakatasztrófa Vorarlbergben, 125 halott, 53 millió Schilling kár.

Belgium

1956. bányakatasztrófa Marcinell-ban, 262 halott;

1967. tűz a „L’Innovation” nagyáruházban (Brüsszel), 362 halott.

Egyesült Királyság

1952. szmog Londonban, 12000 halott

1976. földcsuszamlás egy szénbányában, 144 halott

1987. metróállomás tűz a Kings Cross állomásnál, 31 halott

1987. erős viharok, 21 halott

1988 terrorista támadás a Pan Am Légitársaság Jumbó repülőgépen Lockerbie felett, 259 halott utas és a gépszemélyzet valamint 11 ember a földön meghalt.

Finnország

1960. tűz az öregek otthonában Lapinlahti-ban, 31 halott

1976. robbanás egy piropatron gyárban, 40 halott

1994. az Estoria motoroshajó elsüllyedése a Balti-tengeren Utö mellett, 852 halott, 137 sérült

Görögország

1953. földrengés a Jón szigeteken, 455 halott, 4400 sérült

1956. földrengés Amorgos-ban, 53 halott, 100 sérült, 530 épület megsérült, vagy romba dőlt

1987 forró nedves nyári napok Athénban, Thessalonikiben és Larisában 1500 halott, több ezer napszúrás szenvedett áldozat

1999. földrengés Athénban (Richter 5,9) 138 halott, 300 sérült, 36 ház teljesen összeomlott, 4 üzem teljesen romba dőlt, több mint 70000 otthontalan

Franciaország

1959. a Malpasser gát átszakadása Fréjus-nál, 421 halott

Hollandia

1992. egy repülőgép lezuhant egy Amszterdami lakóháztömbre, 50 halott

Írország

1981. tűz egy éjszakai mulatóban, 48 halott, 214 sérült

Luxemburg

1997. 2 vasúti baleset Luxemburg város közelében, 1 halott 125 sérült

Németország

1962. árrhullám és árvíz Hamburgban, 400 halott a katasztrófa több mint 100.000 embert érintett, 50 gátszakadás

1998. az ICE vonat katasztrófája Eschede-ben, 101 halott

Olaszország.

1963. földcsuszamlás és árvíz Vaiont-Longarone-ben, 1759 halott

1966. árvíz Firenzében, 29 halott, megsérült 1500 műalkotás és 1.300.000 könyv

1980. földrengés Campania-ban, 2739 halott, 8816 sérült, 334000 otthontalan

1985. a Cavalese-Stava gát átszakadása, aminek következtében árvíz alá került Tesseró falu, 269 halott vagy eltűnt, 250.000 m³ térfogatú romboló iszaphullám

Portugália

1989. repülőgép szerencsétlenség Santa Mariában, 145 halott

1991. erdőtüzek a Tejo folyótól északra, 182.000 hektárnyi erdő elpusztult

Spanyolország

1962. árvíz Barcelonában, 500 halott
1985. tartályhajó felborulása Algerciras-ban, 32 halott

Svédország

1998 diszkórakéta-tűz Gothenburgban, 63 halott, 223 sérült

Texas

1999. nov. 18-án 12 diák halt meg, és 28-an megsebesültek, amikor a Texas A and M Egyetem futballpályáján épített majd 18 m magas máglya összeomlott. (2000. január)

Ismerkedjünk meg a katasztrófákkal!

1. Természeti katasztrófák:

Természeti katasztrófa egy adott területen, egy adott időpontban bekövetkező, számottevő emberi-, anyagi áldozattal, jelentős veszélyeztetéssel, nagy környezeti pusztítással járó váratlan, rendkívüli esemény. Ilyenek a földrengés, az árvíz, a tűzvész, az aszály, a hosszan tartó forróság, a szélvihar, a jégeső, a földcsuszamlás, a hó- és kőlavina, a különböző járványok, a vulkáni kitörés, a szökőár, a lávafolyam stb.

Földrengés:

A földrengéseket a szilárd közettestek elmozdulása okozza, az elmozdulás keltette feszültségek, földrengésekben oldódnak fel. A földrengések mélybeli kipattanásának helyét rengésfészkeknek, epicentrumnak nevezzük. A Föld középpontja és a rengésfészkek közötti képzeletbeli központ a rengésközpont (epicentrum). A földrengés fizikailag hullámmozgásként írható le. A földrengések erőssége szeizmográffal adható meg. A világon két földrengési öv van, az egyik a Csendes-óceáni, a másik a Földközi-tengeren át Ázsiáig húzódó öv, mely övek szélessége néhány száz, hosszúsága több ezer km. Hazánk egyik övbe sem tartozik, de kisebb rengések előfordulnak.

Érdekességek:

- a földrengések erősségét a Richter-skála (9 fokozat) és a Mercali skála (12 fokozat) szerint adják meg,
- hazánk történetének legnagyobb földrengései 1763-ban Komáromban, és 1911-ben Kecskeméten a Mcs szerint 9-es erősségű földrengések voltak,

- az utóbbi ötven év legjelentősebb földrengése 1956-ban Dunaharasztin a Mcs szerint 8 fokú erősségű volt, melynek még kb. 180 kisebb erősségű utó-rengése volt,
- legutóbb a Balaton-felvidéken volt nagyobb földrengés, ami 1985. 08. 25-én Berhida és Peremarton térségében következett be a Mcs szerint 7 fokos ren-géssel, emberéletben nem esett kár, az épületekben azonban jelentős kár ke-letkezett,
- a történelmi tapasztalatok azt mutatják, hogy ahol ilyen erősségű földrengés előfordulhat, ott a jövőben is várható hasonló rengés. 1.

Vulkánkitörés:

Akkor beszélhetünk róla, ha a földkéregben a magmakamrában felgyűlt kőzetolvadék, a magma a felszínre tör. A felszínre kerülő magmát lávának ne-vezzük. A kitörés heves robbanással, törmelékszóródással jár. A láva beborítja az útjába kerülő anyagokat. Egész városokat pusztíthat el. a kihűlt láva megkö-vesedik.

Földcsuszamlás:

A tömegmozgások egyik fajtája. A lejtős felszínű kőzettömegek egyensú-lyának megbomlása, különösen átázott, állékonyságukat veszített anyagon. Ár-víz, földrengés, vulkanikus kitörés idején, hosszantartó esőzésekkor gyakran előfordul, hogy a föld felső rétegei megindulnak, megcsúsznak. Ez lehet olyan mérvű, hogy egy egész hegyoldal megcsúszik. A csúszó földtömeg házakat, utakat, hidakat sodorhat magával.

Meteorit becsapódás:

A meteorit kőből, fémből, vagy mindkettőből álló test, amely a Világűr-ből érkezik és a Föld felszínébe csapódik. Becsapódáskor szétzúzza a házakat, a növényzetet.

Talajsüllyedés:

A talaj a földkéreg felső laza rétege. A kőzetekből mállás, valamint más talajképződési folyamatok folytán alakul ki. A külső környezeti tényezők befo-lyásolják, így ha a talaj állománya megváltozik süllyedésre képes. A süllyedés-kor szakadások, omlások keletkeznek. Az itt álló házak összeomolhatnak, az utak beszakadhatnak.

Iszapár:

A dagály lassú lefolyásakor következik be, az iszap mint hordalék nagy mennyiségben felhalmozódik.

Gátszakadás:

A gát a víz útjába állított mesterséges akadály. Gátszakadás akkor jön létre, ha ezt a mesterséges akadályt a víz átszakítja. Ami nagy esőzések során is keletkezhet, hiszen a felgyülemlett vízmennyiséget a gát nem bírja tartani. Gyakran előfordul, hogy a gátszakadását emberi mulasztás, károkozás okozza.

Felhőszakadás:

Rövid idő alatt, erős intenzitású csapadékhullás. Az esőzések gyakori kísérő jelensége a villámlás, amely nem más, mint a hideg és meleg levegőrétegek találkozásakor keletkező hang és fényjelenség, amely elektromos kisüléssel párosul. A villámlás tüzet okozhat, az élőlények halálát okozhatja.

Szélvihar:

Nagy sebességű és erejű légmozgás, amely rövid ideig tart és gyakran jár együtt villámlással és bőséges csapadékkal. A szélvihar megrongálhatja az épületeket, közműveket, leszaggatja a villamos vezetékeket. A lerepülő tetődarabok sérüléseket okozhatnak, a kidőlő fák rázuhanhatnak az emberekre.

Forgószél:

Rendszerint függőleges tengelyű légörvény. Nagy átmérőjű, de alacsony központ körül kialakuló orkánerősségű széllel pörgő képződmény.

Jégeső:

Szilárd halmazállapotú csapadék 5 mm-nél nagyobb jégzemekből. A hirtelen felszálló és a magasban túlhűlő vízcseppek kifagyásával jön létre, s zápor szerűen hullik le. A jégdarabok jelentős károkat okozhatnak a növényzetben, az épületekben, de emberi sérülést is előidézhettek.

Jegesedés:

A túlfűtött vízgőz hirtelen kicsapódása valamely szilárd felületen, valamint a víz halmazállapot változása erős lehűléskor. A jeges felület közlekedési és egyéb balesetek okozója lehet.

Hideghullám:

Nagy tömegű hideg levegő hirtelen beáramlása. Megbéníthatja az áram és gázellátást, a közlekedést. Fagyási sérüléseket, halált is okozhat.

Hófúvás:

Olyan időjárási jelenség, amely a szél munkájával kisebb-nagyobb hóakadályokat, torlaszokat alkothat. Ezzel akadályozhatja a közlekedést, szakadásokat okozhat a villamos vezetékeken, gátolhatja a falvak élelmiszerrel való ellátását.

Lavina:

Magas helységeken, meredek lejtőkön bekövetkező hó vagy jégomlás, amely magával sodorhatja az útjába kerülő településeket is.

Köd:

Apró vízcseppek felhalmozódása porszemeken vagy egyéb szennyező anyagokon. Csökkenti a látótávolságot a talaj közeli rétegben. Szennyező gázokkal, légszennyező égéstermékkel keveredve mérgező szmognak nevezzük.

Erdőtűz:

Bekövetkezhet akkor, ha hosszantartó szárazság után az erdő gyúlékonyvá válik, ezt globális tűznek nevezzük. Amely tűz gyorsan szétterül a szél segítségével azt koronatűznek nevezzük. A talajfelszínen, valamint a felszín fölött gyorsan terjedő tűz az aljzattűz.

Belvíz:

A száraz földön csapadék következtében megjelenő víz, amelyet a talaj már nem képes átteresztetni így megmarad a felszínen. A belvíz lehet természetes (talajvíz, forrás, folyó) vagy mesterséges (kút, csatorna) és lehet állandó vagy

időszakos. Kipusztítja a növényzetet, alámossa az épületeket, a magával hordott szennyeződések járványt okozhatnak.

Árvíz:

A folyók vízszintjének a meder szintje fölé való emelkedése, s ezáltal kilépése a mederből. Hóolvadáskor keletkezik a tavaszi árvíz, jégtorlódáskor a jeges árvíz, nyári esőzések a zöldség. Megelőzésére ármentesítést végeznek, amely többnyire védőtöltések emelése.

Hazánk vízkészletét tekintve sajátos helyzetben van a szomszédos országokhoz viszonyítva:

- az éves teljes vízkészlet 96 %-a a szomszédos országokból érkezik,
- az ország határát 89 kisebb-nagyobb vízfolyás szeli át,
- az árvizek nagy része a hó olvadását követően az esőzések hatására következik be,
- hazánkban a folyók mentén 4220 km töltés, gát van kiépítve,
- hazánk árvízveszélyes helyei: Felső-és Közép- Tisza-vidék, a Sajó és a Bodrog völgye, a Körösök vidéke és alkalmanként a Duna,
- az elmúlt évtizedek tapasztalata alapján hazánkban 2-3 évenként közepes, 5-6 évenként jelentős, 10-12 évenként rendkívüli árvizek kialakulásával lehet számolni. 1838-ban Budapesten volt a legnagyobb árvíz.

Vízminőség romlás:

A víz alkotóelemeinek megváltozása. Főként a szerves anyag feldúsulása okozza a víz minőségének romlását. A nehézfémek, ipari hulladékok tavakba, folyókba kerülése is befolyásolja a víz minőségét.

Aszály:

Rendellenesen hosszú időn át tartó csapadék, illetve neveltség-hiányos meleg időszak.

Hőhullám:

Hirtelen hőmérséklet változás, amely negatív hatást fejt ki az emberre és az élőlényekre. Az érrendszert, az idegrendszert és a légzőrendszert különösen megterheli.

Tornádó:

Pusztító hatású forgószél, elsősorban az USA-ban. Csaknem mindig felhőből lenyúló 50-500 m átmérőjű tölcséerként figyelhető meg. Belsejében a légnyomás 200 mbarral is csökkenhet, a szél sebessége meghaladja a 100 m/s-ot.

Hurrikán:

Romboló erejű trópusi ciklon. 20-50 km átmérőjű viharzónájában a szélsebesség elérheti az 50-60 m/s-ot, heves záporral, zivattal jár (néhány óra alatt akár több száz mm csapadék is hullhat).

Járvány:

Görög-latin eredetű szó (epidémia) valamely fertőző betegség elterjedése egy adott területen. Fertőzés: latin eredetű szó (infekció), a kórokozók szervezetbe jutása és elszaporodása. Forrása lehet beteg vagy hordozó ember vagy állat. A kórokozók közvetlen érintéssel, emberi állati ürülékkel vagy szennyvízzel ivóvízbe, élelmiszerekbe kerülve terjednek. Ha a környezetben nagy mennyiségű kórokozó jut, járvány alakulhat ki.

Endémia: rendszeres, de csak szórványosan előforduló megbetegedés. Pandémia: több földrészen vagy az egész Földre kiterjedő járvány.

Kártevők elszaporodása:

Egy területen olyan élőlények elszaporodása, melyek kártékonyak más élőlényekre és az emberre nézve (sáskajárás). A kártevők veszélyeztetik a gazdasági életet, amely szorosan kapcsolódik az ember megélhetéséhez.

Túlnépesedés:

Egy adott területen a népesség számának erőteljes megnövekedése, amely veszélyezteti a gazdasági és kulturális életet. Vezethet éhezéshez, életszínvonal romláshoz.

2. Civilizációs és technikai katasztrófák

Sugárzó és vegyi anyagok veszélyei

A veszélyes anyagok mindennapi életünk szereplői. Akkor okoznak gondot, ha ellenőrizetlenül kerülnek a környezetbe. Ez előfordulhat a gyártás, a tárolás, a szállítás és a használat során, ezért mindegyik folyamatra szigorú előírások vonatkoznak, amelyet be kell tartani. Ezek az anyagok lehetnek gyúlékony, mérgező, oxidáló, robbanás veszélyes és radioaktív anyagok.

„Sugárzó anyagok

A sugárzó anyagok használata több területen nélkülözhetetlen. Sugárzó anyagokkal működnek az atomerőművek, kísérleti kutató reaktorok és a gyógyítás több területén is használnak ilyen anyagokat.

- a) atomerőművi katasztrófáról akkor beszélünk, amikor reaktorüzemzavar, a hűtőberendezés hibája valamint emberi gondatlanságból nagymennyiségű radioaktív anyag kerül a környezetbe. A nagy sugár-
adag azonnali halált okoz.
- b) radiológiai balesetéről akkor beszélünk, amikor veszélyes radioaktív anyagok kerülnek a környezetbe. Radiológiai balesetek bárhol bekövetkezhetnek, ahol radioaktív anyagot használnak, tárolnak, szállítanak: kórházakban, egyetemeken, kutatólaboratóriumokban, az iparban, a főbb útvonalakon, vasútvonalakon, hajóutakon. A radiológiai balesetek sugárszennyezést okozhatnak a környezetünkben. A radioaktív balesetek elkerülésére speciális szakemberekre van szükség, akiket a radioaktív anyagok biztonságos kezelésére és különleges sugárzásmérő műszerek használatára képeztek ki.”²

Vegyi anyagok

A vegyi anyagok mindennapi életünk kísérői. Találkozhatunk vele a háztartásban, a munkahelyen, az utakon. Gyártásuk, tárolásuk, szállításuk közben számtalan veszélyhelyzet áll elő. Lehetnek mérgező, maró hatásúak, károsíthatják a légzőrendszert, az idegrendszert. A mérgező anyagok a légzőrendszeren, a tápcsatornán vagy a bőrön keresztül jutnak be a szervezetbe és ott heveny, félheveny vagy krónikus mérgezést okoznak.

---

² Csábrági László: Ismeretek a veszélyhelyzetekről...,MKA. 42.o

Terrorizmus, szervezett bűnözés

Napjainkban egyre gyakrabban hallunk olyan bűnesetokról, amelyek megszervezése, finanszírozása szervezeten, egy-egy bűnöző csoport irányításával zajlik. Ilyen a kábítószer kereskedelem, az illegális fegyverkereskedelem, a nyersanyag illegális forgalmazása, stb. A szervezett csoportok egymás közötti leszámolója sem ritka. A híradások gyakran számolnak be arról is, hogy bizonyos etnikai és vallási csoportok az érdekeik érvényesítését terrorcselekményekkel próbálják elérni.

Épülettüzek

Az épülettüzek bekövetkezhetnek robbanás, gondatlanság, szándékos gyújtogatás, a technológiai szabályok figyelmen kívül hagyása, stb. folytán. A tűz égési sérüléseket, fulladásos halált is okozhat.